

■ Extrémna bieda
ako technický
problém

■ Prečo na (ne)rovnosti
záleží?

■ Klam
populačného
rastu

ROZVOJOVÁ 2018 SPOLUPRÁCA 1

Bulletin Platformy mimovládnych rozvojových organizácií určený všetkým, ktorých zaujíma, čo sa deje nielen za hranicami Slovenska

KONIEC

CHUDOBY?

Obsah

ÚVODNÍK	2
<hr/>	
JE MOŽNÉ ÚPLNE VYMAZAŤ	
CHUDOBU VO SVETE?	3
CHUDOBA, CHOROBY, NEVZDELANOSŤ, A RODOVÁ NEROVNOSŤ SÚ SPOJENÉ NÁDOBY	6
SVET JE BOHATŠÍ, NO V MNOHÝCH KRAJINÁCH NEROVNEJŠÍ	7
SPRÁVA O STAVE ĽUDSTVA: SVET PREŠIEL ULTRARÝCHLYM PROGRESOM	10
MENIACE SA PODNEBIE PLANÉTY KOMPLIKUJE BOJ PROTI CHUDOBE	13
POPULAČNÝ RAST A JEHO SÚVIS S CHUDOBOU	16
VŠETKO, ČO POTREBUJETE VEDIEŤ O BOJI PROTI CHUDOBE	19
PODNIKATELIA BY SA PRI BIZNISE V ROZVOJOVÝCH KRAJINÁCH MALI SPÁJAŤ S TRETÍM SEKTOROM	22
SLOVÁCI PRINÁŠAJÚ DO KENE TISÍCKY PRACOVNÝCH MIEST	23
<hr/>	
FOTOPRÍBEH	
OD ROZVOJOVEJ POMOCI K SPOLUPRÁCI	25

Starý svet minulosťou?

Očami ste práve zablúdili na prvú stranu posledného vydania (prí- najmenšom nateraz) časopisu Rozvojová spolupráca. Svet sa mení a spolu s množstvom iného do histórie odchádzajú aj tlačené časopi- sy a presne také „pédéefká“, aké práve čítate. Sú to jedny z tých vecí, za ktorými nám môže byť ľúto. Zvlášť tie tlačené časopisy so šucho- tajúcimi stránkami sa nedajú len-tak nahradiť článkami v tablete či smartfóne. Alebo, možno, aj dajú...

Presne tam totiž smeruje aj Rozvojová spolupráca. Do našich vrecko- vých minipočítačov a tabletov, ktoré medzičasom ovládli svet, do jed- notlivých článkov a sérií článkov uverejnených na webe www.mvro.sk spolu s interaktívnymi prvkami, ktoré dnes web 2.0 poskytuje. A aby sme nezdržovali, začíname hneď týmto vydaním. Články, ku ktorým sa dostávate, totiž neskončia len v tomto poslednom pédéefku, ale vďaka spolupráci so sekciou HN Globálne a Svetom medzi riadkami si svoje miesto nájdu aj na webe, kde si, ako veríme, takisto nájdu svojich čitateľov.

K tomuto kroku, k vykročeniu do novej, digitálnej éry, sme si vybrali optimistickú tému, tému, ktorá zodpovedá meniacemu sa svetu. Tou témou je „koniec chudoby“. Áno, chceme povedať, že chudoba, teda jej najhoršia podoba – extrémna či absolútna chudoba, ktorá hovorí o tom, že v tom lepšom prípade nemáme čo jesť a čo si obliecť a v tom horšom umierame od hladu –, môže byť skutočne na ústu- pe a stať sa históriou podobne ako už spomínané tlačené časopisy.

Byť optimistami môžeme vďaka dátam, ktoré získame, ak trochu od- kročíme a na svet sa pozrieme z odstupu. Práve tento odstup, alebo aj „veľký obraz“, sa vám pokúsime ukázať na nasledujúcich stránkach. No ale ako to už pri ľudskej spoločnosti býva, aj táto optimistická vízia má svoje „ale“.

Svet totiž nie je čiernobiely, nie každému sa životné východiská zlep- šujú rovnako rýchlo a mnohým sa dokonca zhoršujú. V tomto vydaní Rozvojovej spolupráce sa dočítate aj o týchto ľuďoch, o ľuďoch, kto- rých hlas obvykle nepočuť. A napokon, nezabudneme ani na ľudské aktivity, ktoré môžu tieto pozitívne znejúce trendy celkom zvrátiť.

Napríklad našu rapídne rastúcu spotrebu, ktorá prispieva k zmene podnebia našej planéty. A práve aj táto človekom spôsobená zmena klí- my prináša chmáry na ten inak kladný obraz, ktorý sa pred nami otvára po stáročiach života absolútnej väčšiny ľudstva v absolútnej chudobe.

No a keďže ide o posledné vydanie, rozhodli sme sa aj pre netradičný krok – v článku v samom závere časopisu si budeme môcť prezrieť titulné stránky všetkých doterajších vydaní Rozvojovej spolupráce.

Celkom na záver by sme ešte radi poďakovali nielen všetkým tým, ktorí do časopisu počas jeho existencie prispievali, ale aj tým, ktorí svojimi aktivitami prispievajú k rozvoju iných – či už v iných krajinách alebo u nás doma na Slovensku.

Prajeme vám podnetné čítanie a veríme, že nám zostane verní aj v novej podobe našich článkov.

■ STANISLAVA LUPPOVÁ

Je možné úplne vymazať chudobu vo svete?

Foto: Dorothea Lange →
Ikonicná fotografia zobrazujúca extrémnu chudobu 30-tych rokov v USA

Celosvetovo sa extrémna bieda stáva záležitosťou jedného kontinentu.

Pád burzy na Wall Street v októbri 1929 odštartoval najväčšiu ekonomickú krízu 20. storočia. Akcie sa stávali bezcennými, ľudia v panike vybrali peniaze z bánk, krachovali tisíce firiem, milióny Američanov prichádzali o prácu a mnohí z nich okúsili, čo je to chudoba.

A práve v čase tejto mizérie napísal jeden z najznámejších ekonómov John M. Keynes provokatívnu [esej](#), v ktorej vysvetľoval, že by sa vôbec nečudoval, keby sa ľudstvu podarilo odstrániť extrémnu chudobu v priebehu nasledujúcich sto rokov.

Aj keď okolo seba videl rastúcu biedu, všímal si predovšetkým „big picture“. Videl, ako technologický pokrok vyvolal priemyselnú revolúciu, ktorá vystrelila ekonomický rast prudko nahor a spolu s ním prišiel aj narastajúci blahobyť pre čoraz väčší počet ľudí. V roku 1930 mohli Keynesove slová napísané v eseji Ekonomické možnosti našich vnúčať znieť trúfalo. No znejú tak aj dnes?

Big picture – veľký obraz

Už letmý pohľad na dáta ukazuje, že Keynes zrejme nebude tak ďaleko od pravdy. Ešte v roku 1800 žilo v absolútnej chudobe zhruba 90 percent svetovej populácie (áno, to číslo je správne), v roku 2015 to už bolo „len“ 11 percent, ukazujú dáta projektu Oxfordskej univerzity [Our World in Data](#) a [Svetovej banky](#).

Nejde pritom o chudobu, ako jej rozumieme v našom kontexte – a teda, že máme menej, než je v našej spoločnosti bežné a ocitáme sa preto na jej okraji. Extrémna bieda je iná.

V minulosti 90 percent ľudí trpelo absolútnym nedostatkom. V lepšom prípade mali zdroje nanajvýš tak na jedlo či oblečenie (ktoré sa dedilo, čo čosi vypovedá o jeho hodnote).

Čo je to absolútna chudoba?

9,6% ľudí
1,90 \$

Ľudia žijúci v absolútnej, alebo aj extrémnej chudobe často nedokážu pokryť svoje základné potreby, ako je strava, ubytovanie a oblečenie. Extrémna chudoba sa často spája s hladom, podvýživou, chorobou a nízkym vekom dožitia. Svetová banka ju definuje ako stav, keď človek prežíva s menej ako 1,9 medzinárodným dolárom (teda nie bežným, americkým dolárom zo zmenárne, ale ekvivalentom toho, čo si za 1,9 dolára kúpite v USA) na deň.

Dnes sa nielenže obrátil pomer tých, ktorí sú a nie sú extrémne chudobní z 9 k 1 na 1 k 9, podarilo sa nám niečo ešte nevidanejšie. Presadila sa predstava extrémnej chudoby nie ako prirodzeného údely ľudstva, ktorá svetu donedávna dominovala, ale predstava extrémnej chudoby ako technického či administratívneho problému. Ktorý sa dá pri troche snahy a stratégie prekonať.

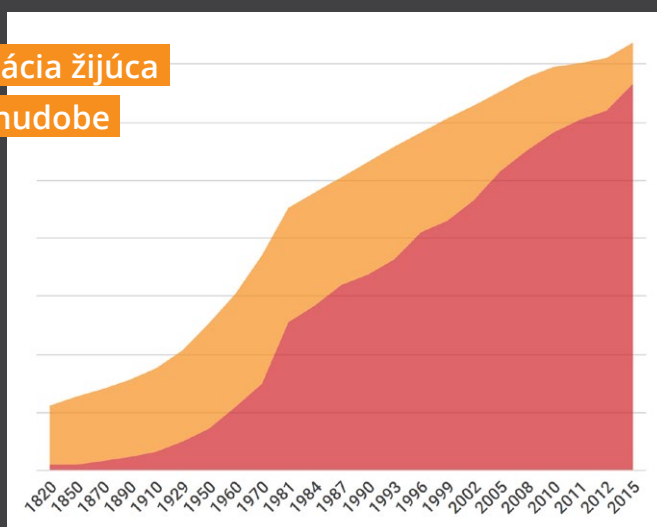
To, či sa Keynes trafil a naozaj sa nám do roku 2030 podarí vymazať extrémnu chudobu vo svete, sledujú viaceré inštitúcie. Zhodou okolností je to totiž prvý a zároveň kľúčový cieľ zo 17 Cieľov udržateľného rozvoja, ku ktorým sa v roku 2015 zaviazalo 193 krajín sveta.

Stránka [World Poverty Clock](#), ktorej výpočty prešli vedeckým peer-review procesom, ukazuje v reálnom čase, ako sa darí jednotlivým krajinám bojovať s extrémnou chudobou. Podľa jej predikcie by sa mala v roku 2030 absolútna bieda týkať 5,2 percenta obyvateľov planéty, a teda zhruba 440 miliónov ľudí. Odhad Svetovej banky je o niečo optimistickejší – počíta so 4,2 percentami.

Svetová populácia žijúca v extrémnej chudobe

- podiel ľudí žijúcich v extrémnej chudobe
- podiel ľudí, ktorí nežijú v extrémnej chudobe

Zdroj: →
Svetová banka a Our World in Data

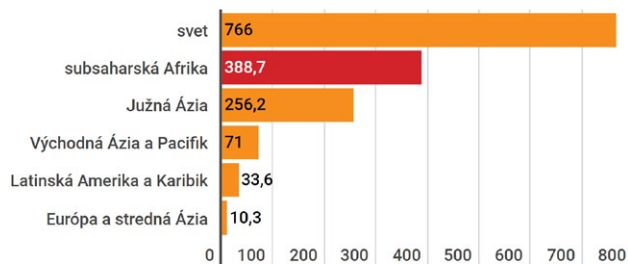

Africká záležitosť

Až také zlé to teda so svetom zrejme nebude, povieť si. Má to však jeden háčik. World Poverty Clock ukazuje, že kým vo väčšine chudobných krajín sveta sa život ľudí naozaj zlepšuje a bude zlepšovať, v hŕstke štátov sa deje presný opak. Väčšina z nich, až na tri výnimky z Južnej Ameriky, sa nachádza v subsaharskej Afrike. Preto je dosť možné, že sa už čoskoro stane extrémna bieda záležitosťou len jedného kontinentu, respektíve jednej časti tohto kontinentu. A to práve tej časti, kde je bieda dlhodobo pretrvávajúcim problémom.

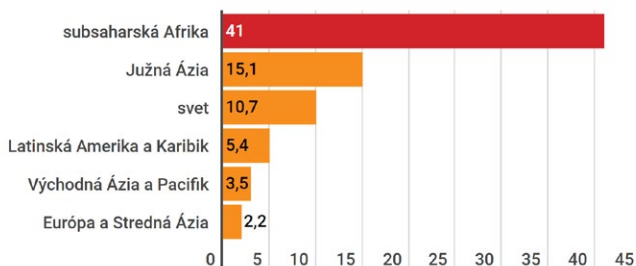
Aby sme boli fér – situácia sa nezhoršuje v celej subsaharskej Afrike – v 36 zo **48 krajín** klesá aj percentuálny podiel, aj počet absolútne chudobných ľudí. No kvôli rýchlemu populačnému rastu dnes zo všetkých 767 miliónov extrémne chudobných ľudí na svete býva vyše polovica práve v subsaharskej Afrike.

Počet extrémne chudobných podľa regiónov (v miliónoch)

Zdroj: Svetová banka

Podiel extrémne chudobných podľa regiónov (v %)

Zdroj: Svetová banka

Veľa detí, slabý rast, chýbajúci sociálny systém

Jednu z príčin tohto stavu tvorí kombinácia rýchleho rastu populácie s pomerne pomalým rastom ekonomiky a všeobecne chýbajúcimi systémami, ktoré by ľuďom tesne nad hranicou extrémnej chudoby bránili opäť do nej spadnúť a zároveň by z nej aktívne vytrhávali ďalších, vysvetľuje sa v [článku](#) The Economist.

Je fakt, že extrémne chudobní ľudia majú z rôznych dôvodov viac detí, ktoré sa takisto narodila do absolútnej chudoby. Okrem iného preto, lebo chudoba sa spája s vyššou úmrtnosťou detí a tým, že deti sú v chudobných spoločnostiach zárukou na starobu. Podľa [správy](#) Unicef a Svetovej banky z roku 2016, bolo extrémnou chudobou v subsaharskej Afrike zasiahnuté bezmála každé druhé dieťa, v Južnej Ázii tretina.

„Extrémna chudoba vás buď zabije, alebo zničí vaše vyhliadky do života.“

Justin Forsyth,
zástupca výkonného riaditeľa Unicef

Vymaniť sa z takýchto podmienok je pre ne takmer nemožné. „Stoja pred dvojím údelom – na jednej strane sa ich chudoba týka dvakrát častejšie než dospelých, na strane druhej sú deti omnoho menej schopné život v nej zvládnuť – kvôli podvýžive, vysokej dočerskej úmrtnosti či zakrpateniu vývoja a rastu kvôli nedostatku výživy,“ vysvetľuje pre britský denník [The Guardian](#) zástupca výkonného riaditeľa organizácie Unicef Justin Forsyth. „Extrémna chudoba vás buď zabije, alebo zničí vaše vyhliadky do života,“ doplnil.

Aj kvôli tomu, že počet obyvateľov v subsaharskej Afrike stále veľmi rýchlo rastie, považuje časopis **Economist** chudobu na tomto kontinente za ťažko riešiteľnú. Svetová banka to vidí menej temne, no takisto vníma Afriku ako kontinent, kde sa rozhodne o budúcnosti chudoby.

Osvedčeným receptom na boj proti extrémnej biede (neplatí však vždy a všade) je ekonomický rast. A aj keď hospodárstvo subsaharskej Afriky rastie relatívne rýchlo, populačný rast jej hatí šance na to, aby dokázala z chudoby „vyrásť“. A to aj v prípade, že by za tamojšou chudobou neboli aj iné faktory, od rodovej nerovnosti po klimatickú zmenu. Pre ilustráciu: ak sa ekonomika trebárs zdvojnásobí, no zdvojnásobí sa aj populácia, ekonomický koláč, ktorý si spoločnosť delí, zostáva rovnaký.

Môžeme si to predstaviť aj na príklade Slovenska: ak by rástla populácia na Slovensku takým istým tempom ako v subsaharskej Afrike, o päť rokov by nás bolo nie súčasných 5,5 milióna, ale o 586-tisíc ľudí viac. O desať rokov by nás bolo o 1,22-milióna viac. Štátu by tak výrazne vzrástli náklady napríklad na školstvo a zdravotníctvo. A keďže je subsaharská Afrika už dnes veľmi chudobná, zvláda populačný nárast o to ťažšie.

Africké rozvojové pasce

No problém nie je len v populačnom raste, ktorému nesťiha ten hospodársky. Viaceré krajiny subsaharskej Afriky majú všetky znaky toho, čo profesor Oxfordskej univerzity Paul Collier vo svojej knihe Miliarda najchudobnejších označil pascami chudoby. Vládnu v nich skorumpované vlády, nefunkčné úrady a inštitúcie komplikujú systémové riešenia chudoby. Mnohé tiež trpia vojenskými konfliktmi – podľa Colliera žili, v čase keď knihu písal, až tri štvrtiny najchudobnejších v krajinách zmietanými konfliktmi alebo sa z nich zviechajúcimi.

Jedna z jeho pascí chudoby je ešte prozaickejšia – je ňou zlá geografická poloha. Za kratší koniec ťahajú krajiny, ktoré ležia vo vnútrozemí a sú obkolesené chudobnými, nie vždy priateľsky naladenými či stabilnými pobrežnými ekonomikami.

To je prípad afrických najmenej rozvinutých krajín ako sú Mali, Čad, Uganda, Rwanda, Stredoafrická republika či Malawi. Ekonomický rozvoj totiž vo veľkej miere závisí od medzinárodného obchodu. A ak vaši susedia nemajú dostatočnú infraštruktúru a nemáte tak prístup k prístavam, váš ekonomický potenciál prudko klesá.

Tu pritom netreba zabúdať, že to boli krajiny Európy, ktoré nakreslili takéto hranice s chýbajúcou ekonomickou, ale aj etnickou logikou. Slovom Paula Colliera „dávalo by zmysel povedať, že tie miesta sa nikdy nemali stať krajinami, no skutok sa stal, tieto krajiny existujú a budú existovať,“ vysvetľuje v knihe.

V roku 1800 žilo v absolútnej chudobe 90 percent svetovej populácie, v roku 2015 to už bolo „len“ 11 percent.

Koniec extrémnej chudoby

Aj napriek problémom, ktorým najchudobnejšie krajiny sveta čelia, je rovnaký optimista ako Keynes aj poradca Generálneho tajomníka OSN Antónia Gutteresa pre otázky udržateľného rozvoja Jeffrey Sachs. Ten verí, že dnešná generácia bude tá, ktorá zažije koniec extrémnej chudoby. Sachs vo vzdelávacom videu stránky Coursera identifikoval niekoľko oblastí, na ktoré sa treba pri boji s extrémnou biedou v subsaharskej Afrike zamerať.

V prvom rade treba podľa neho pretať vysokú pôrodnosť žien, ktorá znásobuje extrémnu chudobu. Kľúčom je tzv. empowerment žien, zlepšenie ich postavenia, nárast ich sebavedomia a slova v spoločnosti.

Dôležité sú tiež podľa neho investície do malých farmárov. Africké poľnohospodárstvo totiž trpí tým, že je veľmi neproduktívne. Podľa Sachsa tamojší drobní poľnohospodári vyprodukujú len pol až jednu tonu obilia na hektár, kým v najproduktívnejších oblastiach sveta je to až desaťnásobne viac. Nie je pritom náhoda, že veľkú väčšinu extrémne chudobných nielen v Afrike tvoria práve ľudia z vidieka.

Tak vzniká akýsi začarovaný kruh: Africkí farmári sú príliš chudobní, aby si dovolili nakúpiť hnojivá, vďaka čomu by zásobili pôdu potrebnými živinami. A príliš chudobní, aby si zabezpečili lepší prístup k vode, vďaka čomu by vedeli dostatočne a efektívnejšie zavlažovať pôdu. Kvôli tomu vypestujú len málo plodín, trpia hladom a nemajú dosť peňazí na hnojivá a zavlažovanie. A tak dookola. Riešenie tak vidí buď v poskytovaní dotácií alebo mikropôžičiek farmárom, vďaka čomu by sa dostali z bludného kruhu.

Ďalšou výzvou je podľa Sachsa chýbajúca infraštruktúra. Spomínaní farmári bez nej nevedia dopraviť vypestované plodiny k potenciálnym zákazníkom. Okrem chýbajúcich ciest subsaharskú Afriku brzdí aj nedostatočná elektrifikácia – bez nej totiž nie je možný ekonomický rast.

Práve tu všade je priestor, ktorý by mohli pomôcť vyplniť najrôznejšie technologické inovácie – napríklad využívanie čoraz lacnejšej slnečnej energie, ako aj podpora rôznych medzinárodných inštitúcií. Vráťane rozvojovej spolupráce. Ako sa jej darí či nedarí bojovať s extrémnou chudobou sa dočítate na strane 19.

Aj tento pohľad, táto vízia potenciálnych riešení riešiteľného problému, je však znakom niečoho jedinečného. A to nadobudnutého sebavedomia ľudstva, toho, že extrémnu chudobu už nepovažujeme za neriešiteľný priam prirodzený údol ľudstva, s ktorým sa nedá nič urobiť, ale za technickú prekážku, ktorá sa dá pri troche snahy a stratégie prekonať.

Kľúčom je tzv. empowerment žien, zlepšenie ich postavenia, nárast ich sebavedomia a slova v spoločnosti.

■ STANISLAVA LUPPOVÁ

Chudoba, choroba, nevzdelanosť a rodová nerovnosť sú spojené nádoby

EXTRÉMNA CHUDOBA SA NEDÁ RIEŠIť IZOLOVANE. V NAJMEJŠÍCH ROZVINUTÝCH KRAJINÁCH IDE TOTIŽ RUKA V RUKU SO ZLÝM PRÍSTUPOM K VZDELANIU, SLABOU ZDRAVOTNOU STAROSTLIVOSŤOU A NAJMÄ RODOVOU NEROVNOSŤOU.

171 mil. ľudí

100 mil. ľudí

50%

o tolko vzrástol ekonomický rast v krajinách OECD za posledných 50 rokov len vďaka vyššiemu vzdelaniu žien a dievčat

by sa vymanilo z extrémnej chudoby, ak by sa všetky deti v škole naučili čítať

vytlačia privysoké náklady na zdravie do extrémnej chudoby

1. Chudoba a rodová rovnosť

„Rodová rovnosť sa príliš často odsúva na vedľajšiu koľaj. Ľudia hovoria, že sa ich to netýka, že to je záležitosťou žien. No pravdou je, že sa týka každého. Bez toho, aby sme sa zamerali na ženy a dievčatá, extrémnu chudobu neporazíme,“ píše Susan Markham, niekdajšia expertka na rodovú rovnosť v USAID, na online platforme [Medium.com](https://www.medium.com).

Aj keď to tak možno na prvý pohľad nevyzerá, rodová rovnosť je skutočne kľúčom k odstráneniu extrémnej chudoby. Pochopiť to dokážeme, ako si uvedomíme existenciu začarovaného kruhu chudoby, aký zreteľne vidieť v niektorých najmenej rozvinutých krajinách: žena z chudobných pomerov a bez vzdelania sa vydá, má šesť-sedem detí. Neštuduje ani sa nezamestná, pretože sa naplno venuje starostlivosti o deti a domácnosť. Polovica detí, ktoré porodí, sú dievčatá. A niekde tam sa začína ďalšie kolo začarovaného cyklu chudoby.

Platí totiž, že čím sú ženy vzdelanejšie, tým menej detí rodia. A to aj v krajinách, kde prevládajú mnohopočetné rodiny. Ak sa žena dostane k vzdelaniu a začne chodiť do zamestnania, zarába peniaze, ktoré sú silným argumentom, prečo by z platenej práce odísť nemala. Manželské páry, v ktorých je žena zamestnaná, majú väčšinou menej detí. Tým sa potom dostáva vyššej pozornosti, lepšej stravy, zdravotnej starostlivosti a napokon aj kvalitnejšie vzdelanie. A to má za následok rýchlejší sociálny rozvoj a hospodársky rast celej spoločnosti.

2. Chudoba a vzdelanie

Vzdelávanie je štartérom ekonomického rastu. Presvedčivé sú nasledovné fakty: každý dodatočný rok strávený v škole prináša človeku o desať percent vyšší príjem. 171 miliónov ľudí by sa vymanilo z extrémnej chudoby, ak by sa všetky deti v škole naučili čítať. Predpokladá to [správa UNESCO Global Education Monitoring Report](#) z roku 2017.

Achillovou päťou mnohých najmenej rozvinutých krajín je pritom už samotný začiatok školského vzdelávania – nekvalitné základné školstvo. Príkladom je „ugandská trojitá kríza“, o ktorej vo svojom [článku](#) na portáli Global Partnership for Education píše odborník na rozvoj vzdelávania z renomovaného rozvojového think-tanku RTI International, Louis Crouch.

Dôsledkom tejto „trojitej krízy“ podľa neho je, že až polovica detí na druhom stupni základných škôl v tejto východoafrickej krajine nevie vôbec čítať. Trojitou krízou pritom mieni kombináciu nízkej miery gramotnosti, častého opakovania ročníkov a nedostatočného vývoja detí v ranom detstve (okrem iného kvôli podvýžive). Tento stav sa však podľa neho netýka len Ugandy, ale aj ďalších 40 krajín.

Pri boji s extrémnou chudobou sa pritom treba zvlášť zamerať na vzdelanie dievčat a žien.

Ako sme videli v predošlom bode, vyššie vzdelanie vedie k vyšším kariérnym aspiráciám, čo vedie vyššiemu ekonomickému a nižšiemu populačnému rastu. Ilustrujú to aj čísla z rozvinutých krajín. Zvýšenie vzdelanosti žien a dievčat prispelo v krajinách OECD za posledných 50 rokov k zvýšeniu ekonomického rastu o 50 percent, tvrdí [správa OSN](#).

3. Chudoba a zdravie

A do tretice: bojovať s extrémnou chudobou sa nedá bez toho, aby sme zároveň neupriamili pozornosť na zdravie. Podľa najnovších [dát](#) Svetovej zdravotníckej organizácie a Svetovej banky minie zhruba 180 miliónov ľudí až štvrtinu príjmu na zdravotnú starostlivosť. To Svetová banka považuje za „katastrofálne výdavky na zdravie“. Zároveň podľa tejto správy každoročne vytlačia privysoké náklady na zdravie bezmála sto miliónov ľudí do extrémnej chudoby.

Aj preto volá Svetová zdravotnícka organizácia po tom, aby mal každý prístup k všeobecnej zdravotnej starostlivosti. „Nie je to len o zlepšení zdravia, ale aj o odstránení chudoby. Všeobecná zdravotná starostlivosť poháňa inkluzívny ekonomický rast tým, že zabezpečuje, aby boli ľudia zdraví a pracovali. Podporuje aj rodovú rovnosť, pretože sú to často ženy, ktoré sa nedostanú k zdravotníckym službám,“ argumentuje riaditeľ Svetovej zdravotníckej organizácie Tedros Adhanom Ghebreyesus na stránke [Svetového ekonomického fóra](#).

Zdravie a chudoba sú totiž spojené nádoby. Zjednodušene povedané, ak sme chorí, nemôžeme sa vzdelávať a neskôr sa užiť. Vplyvy však môžu byť aj menej viditeľné. V krajinách, kde je miera úmrtní detí vysoká, ako napríklad v krajinách subsaharskej Afriky, sa rodičia „pre istotu“ snažia mať viac synov.

To vedie k rastu populácie – na každého syna totiž pripadá štatisticky jedna dcéra, ktorá sa pravdepodobne stane takisto viacnásobnou matkou. Tým sa rozdeľujú dostupné výdavky pre jednotlivcov, na ich stravu, zdravie, vzdelávanie a zvyšuje sa riziko chudoby. A naopak, ak sme chudobní, je vyššia pravdepodobnosť, že sa nám nedostáva výživnej stravy, nemáme sanitáciu, prístup k zdravotne nezávadnej vode, nemáme na doktora. Kruh chudoby a zdravia sa uzatvára.

STANISLAVA LUPPOVÁ

Svet je bohatší, v mnohých krajinách však nerovnejší

Prečo je nerovnosť problém.

Je jedno či ste herec, čašník, účtovník, lekár. Či žijete v meste, na predmestí, na dedine. Či je vaša rodina malá, alebo široko rozvetvená. Mnohých z nás aspoň v kútiku duše zaujíma, koľko zarába jeho brat, sused, kolega. A porovnáva sa s ľuďmi zo svojej bubliny. Aj preto má význam baviť sa o nerovnostiach.

Čo to ale vlastne je tá nerovnosť a ako sa líši od chudoby? Platí, že ak rastie nerovnosť, neznamená to, že sa ktosi zákonite stáva chudobnejším v matematickom zmysle slova. Ak na príklad naše reálne príjmy stabilne rastú o päť percent ročne, no sused si za ten čas prílepšuje o desať percent, nerovnosť medzi nami rastie, hoci v reálnych číslach obaja bohatneme. To znamená, že samotná nerovnosť o chudobe priamo nevyvedá a nedá sa s ňou voľne zamieňať.

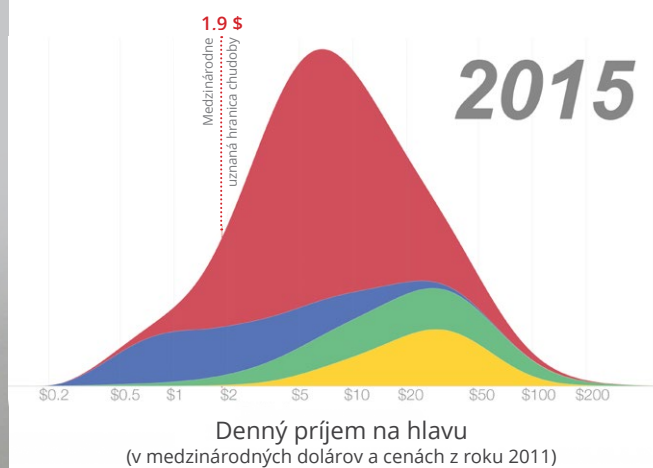
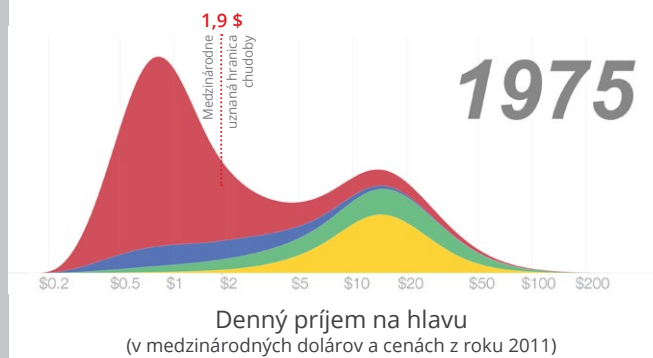
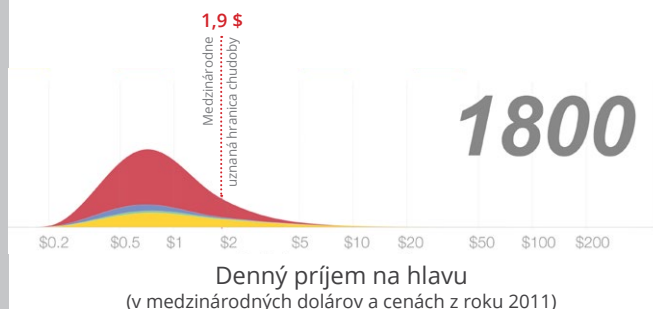
Nerovnosti včera a dnes

Tisíce rokov si boli ľudia na našej planéte rovní. Rovní v extrémnej chudobe. Ešte v roku 1800 žila väčšina populácie v takej biede, v akej dnes žijú ľudia v najchudobnejších krajinách Afriky, Ázie či Južnej Ameriky. Podľa projektu Our World in Data žilo v takýchto podmienkach 85 až 95 percent populácie. A ako ukazuje tento súbor grafov, ani tí nad touto hranicou si vtedy nežili extra dobre (asi ako dnes tí, ktorí zarábajú 3, 4 či 5 dolárov denne).

Distribúcia príjmov v rokoch 1800, 1975 a 2015

Výpočet zahŕňa zmeny cien v čase aj cenové rozdiely medzi jednotlivými krajinami (podľa parity kúpnej sily). Odhady v hlbšej minulosti sú rekonštrukciou údajov z dostupných národných účtovných dát. Zahŕňa aj netrhové príjmy (napr. prostredníctvom domácej produkcie ako je napríklad samopestovateľstvo).

- Európa
- Afrika
- Ázia a Tichomorje
- Severná a Južná Amerika

Zdroj: Our World in Data

← Autor: Banksy

V roku 1975, teda o necelé dve storočia neskôr, vidíme svet, ktorý oproti minulosti enormne zbohatol, no medzi jednotlivými kontinentmi vznikli veľmi veľké rozdiely. Viac menej sa svet rozdelil na bohatú Európu a Severnú Ameriku. A extrémne chudobnú Áziu a Afriku.

Odvtedy sa opäť niečo zmenilo. Svet bohatol ďalej, ale začal sa v bohatstve vyrovnávať. Poradca generálneho tajomníka OSN Jeffrey Sachs hovorí na portáli Coursera v tejto súvislosti o konvergencii – zatváraní sa príjmových nožníc medzi väčšinou krajín sveta. Ešte v 70. rokoch totiž žila väčšina svetovej populácie v extrémnej chudobe, zatiaľ čo o 40 rokov neskôr už nielenže stála väčšina ľudstva mimo dosahu absolútnej biedy, ale významne klesli aj rozdiely medzi príjmami ich obyvateľov.

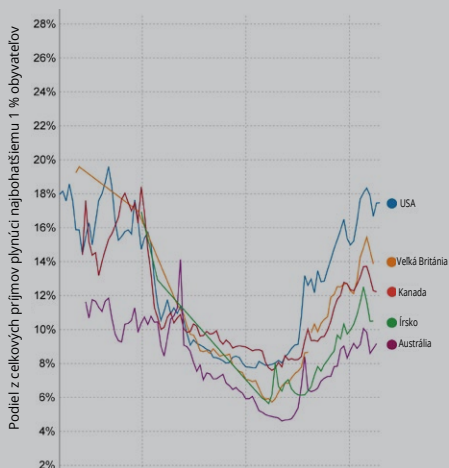
Pre ilustráciu, kým HDP na hlavu v Číne v roku 1980 predstavovalo dve percentá hrubého domáceho produktu na hlavu v Amerike (teda jednu 50-tinu), v roku 2010 to už bolo bezmála 20 percent (a teda jedna pätina).

Hlavnou hnacou silou bolo pritom šírenie vedomostí a zručností. Práve to je kľúčom k znižovaniu nerovností nielen vnútri krajín, ale aj medzi krajinami, mieni francúzsky ekonóm Thomas Piketty v knihe Kapitál v 21. storočí. Hľadať za tým môžeme globalizáciu. Od priemyselnej revolúcie po dnešok. Od uplatnenia parného stroja, cez železnice, elektrinu, automobily, po IT a robotiku.

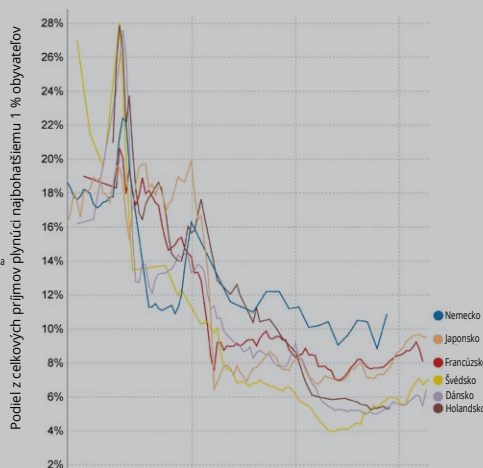
Zdroj: The World Top Income Database ↓

Podiel z celkových príjmov, ktorý ide 1 percentu najbohatších (1900 až 2010)

Vývoj nerovnosti v anglicky hovoriacich krajinách kopíroval krivku v tvare písmena U.

Vývoj nerovnosti v kontinentálnej Európe a Japonsku kopíroval krivku v tvare písmena L.

Vítazi a porazení

Hoci svet za posledné dve storočia, a najmä posledných pár desaťročí globalizácie neuveriteľne bohatol, dokážeme identifikovať aj víťazov a „lúzrov“ týchto procesov. Najviac si polepšila stredná vrstva z rozvíjajúcich sa ázijských krajín a najmenej nižšia stredná vrstva z už predtým bohatých krajín, teda tí, ktorých Američania tak hanlivo nazývajú „white trash“, niečo ako „biely odpad“.

Ide o predstaviteľov niekdajšej privilegovanej sociálnej skupiny, ktorá globalizáciou stratila, respektíve získala pomerne menej. Jej pozícia sa tak vzhľadom k iným pomerne zhoršila. Za tieto straty neraz viní tých, ktorí sa popri nej vyhrabávajú z omnoho väčšej biedy a prípadne sa jej v príjmoch dorovnávajú. V prípade Američanov sú to napríklad černosí či imigranti z Latinskej Ameriky.

Ako vo svojom článku upozorňuje americký magazín The Atlantic, dnešní „bieli“

Zdroj: Genius.com ↑

42 konkrétnych ľudí dnes vlastní toľko bohatstva ako chudobnejšia polovica ľudstva.

obyvatelia Spojených štátov po prvýkrát od začiatku takýchto sociologických meraní vidia budúcnosť svojich potomkov horšie než svoju. Pri naplňaní amerického sna ich však vystriedali predstavitelia afroamerickej či latinoamerickej komunity, ktorí naopak vidia vyhliadky svojich potomkov významne lepšie než svoje.

Vlani tento problém, a teda straty pozícií nižšej strednej vrstvy v bohatých krajinách, označilo Svetové ekonomické fórum za jeden z najväčších rizík svetovej ekonomiky. Pred svojím vlašajším stretnutím v Davose prišlo so stanoviskom, že práve rastúce rozdiely v rámci krajín stoja za Brexitom a zvolením amerického prezidenta Donalda Trumpa za prezidenta.

Aktuálne nastavenie globalizácie má navyše na svedomí aj koncentráciu bohatstva v rukách pár firiem a pár ľudí. 42 konkrétnych ľudí dnes vlastní toľko bohatstva ako chudobnejšia polovica ľudstva. 82 percent bohatstva vyprodukovaného minulý rok šlo jednému percentu populácie, kým 3,7 miliardy ľudí patriacich medzi chudobnejšiu polovicu sveta, nezaznamenalo žiadny nárast bohatstva.

Ukazuje to januárová správa mimovládnej organizácie Oxfam, ktorá pravidelne prináša správu o preskupovaní bohatstva. Každoročne je pritom posolstvo správy rovnaké: čoraz menší počet ľudí vlastní viac a viac svetového bohatstva.

← Zdroj: Edenred France

Nástup supermanažérov

Na záver si ešte povedzme, ako sa vyvíja nerovnosť vo vnútri niektorých krajín. Odpoveď dávajú dáta, ktoré ukazujú, aký veľký kus príjmového koláča krajiny pripadol hornému percentu – teda jednému percentu najbohatších ľudí v krajine (viď graf na predošlej strane).

V tomto bode sú bohaté krajiny rozdelené na dva tábory. Ako ukazujú dáta na portáli Our World in Data, v Japonsku, Nemecku, Francúzsku a zvyšku západnej Európy nerovnosť od začiatku 20. storočia klesala, od 70. rokov viac-menej stagnovala a obrat nastáva až začiatkom nového milénia, keď začínajú rozdiely pomaly stúpať. Druhým táborom sú anglicky hovoriace krajiny. Od 80. rokov sa nerovnosť prehĺbuje v Amerike, Anglicku, Írsku, Austrálii aj Kanade. Čo za tým je?

Francúzsky ekonóm Thomas Piketty vidí za nárastom nerovností v anglicky hovoriacich krajinách nástup tzv. supermanažérov. To sú tí chlapi v sakách a kravatách, ktorí zarábajú pokojne aj 50-násobne viac než radový zamestnanec vo firme, ktorej šéfuju. Ale prečo sa ich príjmy tak extrémne zvýšili?

Potenciálny dôvod ponúka behaviorálny ekonóm Dan Ariely vo svojej knihe Aké drahé je zadarmo: v 90. rokoch trápilo Američanov, že riaditeľom firiem prudko rástli platy. Kým v roku 1976 bol priemerný riaditeľ platený 36-krát lepšie než priemerný robotník, v roku 1993 to už bolo 131-krát.

V roku 1976 bol priemerný riaditeľ v USA platený 36-krát lepšie než priemerný robotník, dnes je to 369-krát viac.

Preto sa americkí burzovní regulátori rozhodli prikázať firmám, aby povinne zverejňovali platy svojich riaditeľov. Očakávali, že dozorné rady prestanú schvaľovať také obrovské riaditeľské platy a akcionárom zostane viac peňazí. Stal sa však pravý opak. Generálni riaditelia si začali porovnávať platy medzi sebou a efekt bol úplne opačný. Dnes priemerný riaditeľ zarába 369-krát viac než robotník.

Nerovnosti na Slovensku

Príjmové nožnice sa v posledných desaťročiach roztvárali aj na Slovensku. Naposledy sa na príjmy Slovákov podrobne pozreli analytici z Rady pre rozpočtovú zodpovednosť v roku 2015, pričom zanalyzovali údaje medzi rokmi 2003 a 2013. Prišli na to, že k tomu, aby sa v roku 2003 zamestnanec kvalifikoval do horného jedného percenta najlepšie zarábajúcich, stačilo mu zarobiť 3,8-násobok priemerného príjmu, v roku 2013 to už bol 4,2-násobok.

Iracionálne, ale ľudské

Prečo je vlastne nerovnosť problém? Igor a Boris sú chudobní roľníci, ktorí leďva nakrmia svoje rodiny. Jediný rozdiel medzi nimi je v tom, že Boris vlastní kozu. Jedného dňa sa Igorovi zjaví víla, ktorá mu splní jedno želanie. Igor povie: „Chcem, aby Borisovi zdochla koza.“ Na tomto starom sovietskom vtipe ukazuje americký psychológ Steven Pinker vo svojej knihe *Enlightenment Now*, že závisť je iracionálna a mali by sme sa nad ňu povzniesť.

Lenže ľudia racionálni nie sú. Tak totiž funguje náš mozog, vďaka čomu si nedokáže poradiť s rôznymi ilúziami. „Nemôžeme si pomôcť: každú vec vnímame vždy len vo vzťahu k jeho okoliu. Novú prácu vždy porovnávame so starou, tohtoročnú dovolenku s tou vlnajšou, svoju manželku s manželkami iných, drahšie víno s lacnejším,“ píše behaviorálny ekonóm Dan Ariely vo svojej knihe *Aké drahé je zadarmo*.

Inak je Slovensko jednou z najrovnostárskejších krajín sveta. Čo však nijako nesúvisí s našou chudobou či bohatstvom, veď v danej skupine najrovnostárskejších krajín sú spolu s nami aj Nórsko či Ukrajina. Na tento náš primát poukazujú viaceré ukazovatele ako napríklad Gini koeficient či palma ratio, ktoré oba merajú mieru rozdielu medzi najbohatšími a najchudobnejšími v rámci určitej skupiny. Napríklad v rámci štátu.

STANISLAVA LUPPOVÁ A PETER IVANIČ

Správa o stave ľudstva:

Svet prešiel ultrarýchlym progresom

PODNIKATEĽ A FINANČNÍK NATHAN MAYER ROTHSCHILD BOL NAJBOHATŠÍM MUŽOM NA SVETE, KEĎ V ROKU 1836 NEČAKANE ZOMREL. UMREL NA INFEKCIU, KTORÁ SA DNES DÁ BEŽNE LIEČIŤ ANTI-BIOTIKAMI, OPISUJÚ AUTORI PROJEKTU OXFORDSKEJ UNIVERZITY S NÁZVOM OUR WORLD IN DATA.

V čase, keď Rothschild žil, bol pre väčšinu ľudstva bežný život „z ruky do úst“, ľudia bežne trpeli nedostatkom, biedou, podvýživou – aj v Európe či Severnej Amerike – teda na kontinentoch, ktoré sa neskôr stali najbohatšími územiami planéty. Podľa Our World in Data ešte v roku 1800 žilo v extrémnej chudobe 85 až 95 percent populácie – alebo 60 miliónov nežilo v absolútnej biede, no miliarda ľudí áno.

A ako ukazuje príklad Rothschilda, aj všetky peniaze sveta by vám boli pred dvoma stovkami rokov nanič, keď ste si za ne nemohli kúpiť liek, ktorý dnes stojí pár eur a má k nemu prístup väčšina ľudstva.

Dovoľme si preto tu na tomto mieste trochu optimizmu. Inšpirovaní projektom Our World in Data, z ktorého tento článok vychádza, vás prevedieme novodobými dejinami a ukážeme si, ako sa svet extrémne zmenil a zbohatol, ako sa zlepšil život ľudstva ako celku.

Od priemyselnej revolúcie po dnešok. Od parného stroja, cez železnice, elektrinu, automobily, IT po robotiku. Ľudstvo ako celok a s ohľadom na našu minulosť píše úspešný príbeh. Aj keď netreba zabúdať, že stále platí to, čo je napísané na predošlých stranách – že z tohto úspechu neprofitujú všetci rovnako a neraz pritom trpí životné prostredie, ktoré sa môže stať katom civilizácie, ako ju poznáme.

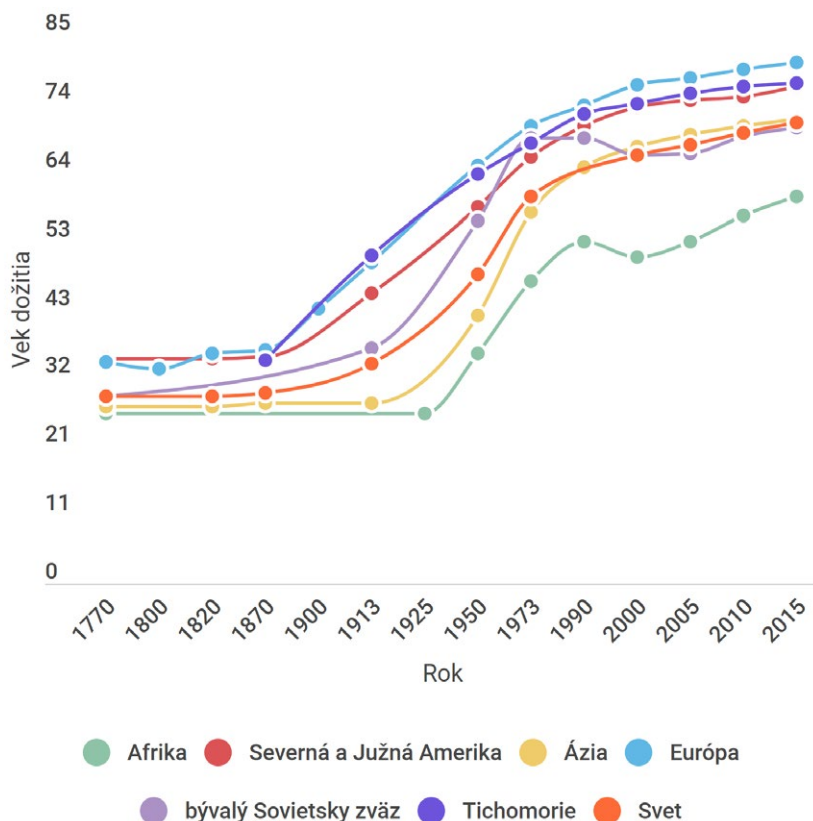
Zdroj: Our World in Data →

1. Ľudia žijú dlhšie

Ešte v roku 1960 sa ľudia na Zemi v priemere dožívali necelých 53 rokov. V roku 2016 to už bolo viac ako 72. Ešte zaujímavejšie vyzerajú dáta, keď nazrieme ešte hlbšie do minulosti.

V roku 1800 sa ľudstvo v priemere dožívalo 29 rokov. Samozrejme, to číslo je také nízke kvôli tomu, že do priemernej dĺžky dožitia je započítaná aj detská úmrtnosť. No čo sa stane, ak z dát odrátame úmrtnosť detí do päť rokov, ktorá skresľuje čísla? Aj vtedy je trend rovnaký – ľudia žijú dlhšie. Our World in Data uvádza, že v porovnaní s rokom 1800 vzrástla očakávaná dĺžka dožitia 50-ročného človeka vo svete o dodatočných 33 rokov.

Predpokladaný vek dožitia od roku 1770 po dnešok

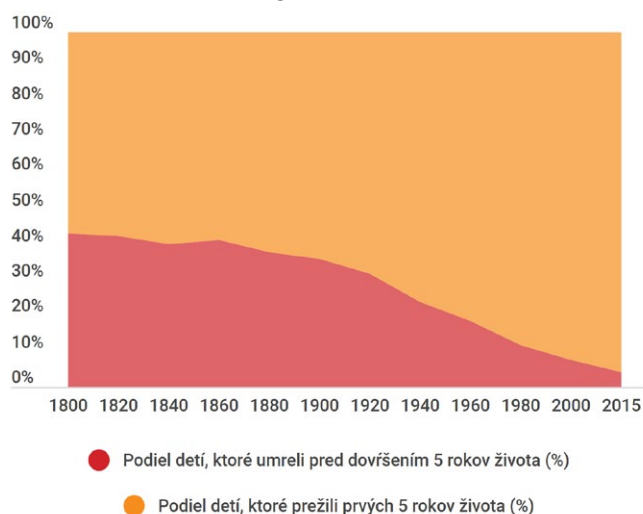

2. Umiera menej detí

Tento graf úzko súvisí s prvým grafom. Ešte v 19. storočí umieralo v Nemecku každé druhé dieťa, konštatuje Max Roser, spoluautor projektu Our World in Data. A celosvetovo boli čísla podobné. Dnes je detská úmrtnosť vo vyspelých krajinách nižšia ako pol percenta. A na celom svete sa podarilo úmrtnosť detí do päť rokov skresť približne na štyri percentá. Najhoršie čísla pritom očakávateľne nájdeme v najchudobnejších krajinách subsaharskej Afriky. Južný Sudán, Niger, Nigéria, Demokratická republika Kongo. Tam všade umiera do piatich narodenín zhruba každé desiate dieťa. Platí pritom, že spolu so znižovaním detskej úmrtnosti, majú ženy menej detí – majú vyššiu istotu, že prežijú.

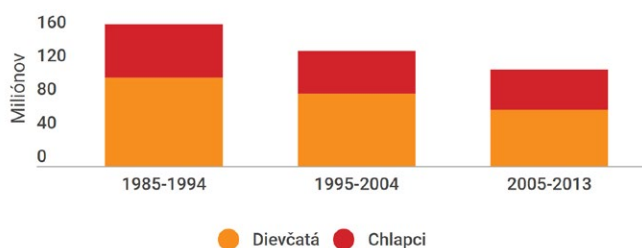
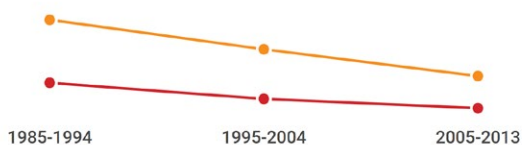
Zdroj: Our World in Data →

Miera detskej úmrtnosti do 5 rokov

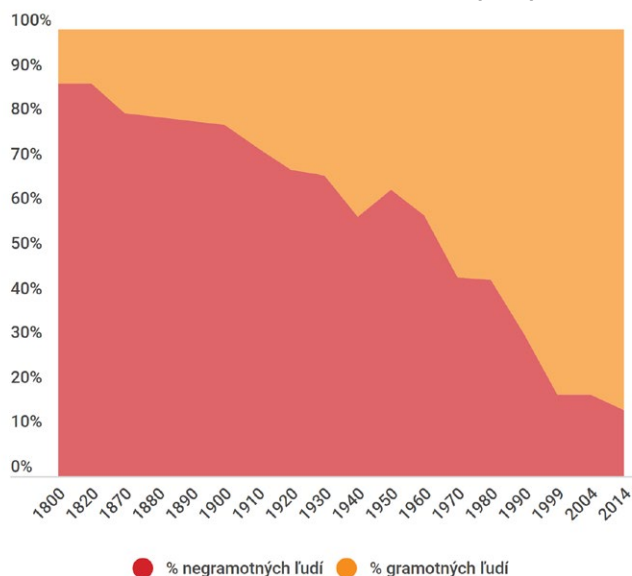
3. Sme vzdelanejší

Nie je to tak dávno, keď absolútna väčšina z nás nevedela ani čítať a písať. Vzdelanie bolo dokonca považované za zbytočné a len za akúsi výsadu či kratochvíľu bohatých či duchovenstva. A o vzdelávaní žien – ak teda neboli učiteľkami (to sa mužom robiť nechcelo) – tiež nemohlo byť ani reči. Len o čosi vyše dve storočia, v historickom vyjadrení o zlomok našej existencie neskôr, sa pomer obrátil a prakticky rovnaká väčšina z nás (a zvlášť mladá generácia) už gramotná je. A zvyšuje si tak šance na rozvoj svojho potenciálu.

↑ Zdroj: Unicef

Vývoj gramotnosti vo svete medzi rokmi 1800 až 2014 (v %)

Zdroj: Our World in Data ↑

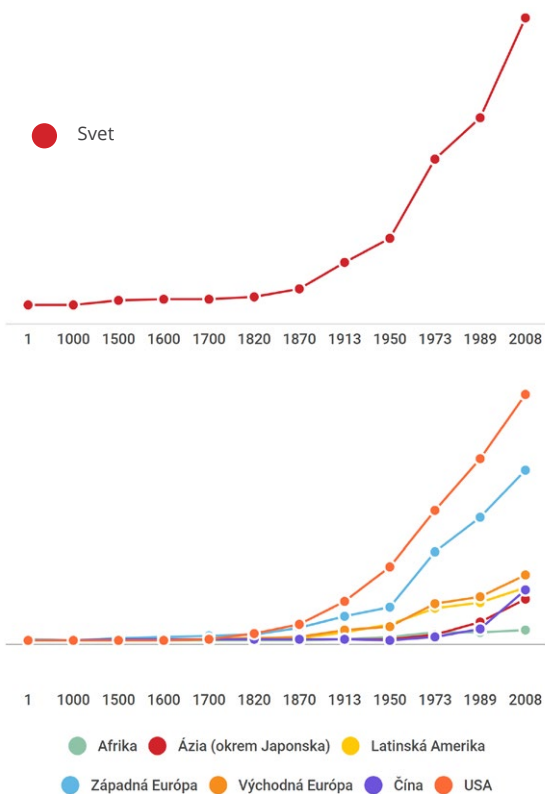
Samozrejme, sú časti sveta, kde situácia nie je ružová, ale počet ľudí, ktorí sa nenaučili či nenaučia čítať, písať či počítať sa znižuje aj tam. Na grafoch vidíme, že negramotnosť chlapcov aj dievčat od 80-tých rokov klesá početne aj percentuálne – a vzhľadom k tomu, že v 80-tých rokoch už bolo de facto 100 percent mladých v tzv. rozvinutých krajinách gramotných, tento pokles sa týka predovšetkým krajín globálneho Juhu.

4 • Sme bohatší

Svet za posledných pár storočí extrémne zbohatol. A hoci rozdelenie tohto bohatstva naprieč planétou nie je vždy fér – mnohí sa narodíme do blahobytu, iní do biedy a rozdiely medzi úrovňou života sú miestami priepastné (rozdiely medzi nami a povedzme Rakúšanmi sú oproti nim naozaj len minimálne) – celkovo sme čoraz bohatší a ďalej bohatneme. Prejavuje sa to napríklad aj prepadom pomeru ľudí, ktorí žijú v absolútnej chudobe k tým, ktorí v nej nežijú (z 9 k 1 na 1 k 9), ale aj väčšími ukazovateľmi akými je rast vzdelanosti, čoraz dlhší život či klesajúca detská úmrtnosť.

Ako rástlo svetové hospodárstvo ako celok a ako podľa regiónov? (Od roku 1 po 2008)

(HDP na hlavu v historickej parite kúpnej sily, v medzinárodných dolároch z roku 1990)

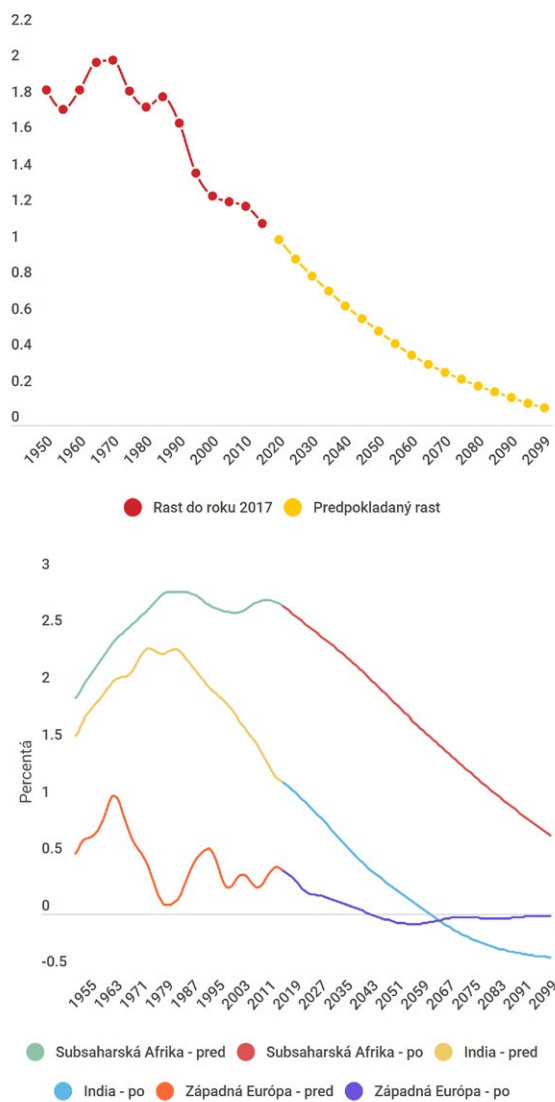
↑ Zdroj: Angus Maddison, Contours of the World Economy, 1 - 2008 AD

Grafy ukazujú rast hrubého domáceho produktu na hlavu za posledných viac než dvetisíc rokov, pričom výpočet zohľadňuje vtedajšie ceny v tej-ktorej časti sveta. Vidíme, že ekonomicky na obyvateľa rástla napríklad aj Afrika, hoci výrazne pomalšie než iné regióny (jej HDP na hlavu sa za 60 rokov zdvojnásobilo, zatiaľ čo vo východoeurópskych krajinách zpäťnásobilo). Bohatstvo a jeho rast tak síce nie sú vo svete rozdelené rovnako a toľko nie spravodlivo, no každopádne bohatneme všetci a neplatí, že bohatí bohatnú a chudobní chudobnejú, skôr bohatí bohatnú rýchlejšie a chudobní pomalšie.

5 • Populačný rast sa spomaľuje

Hoci veľkosť a hustota populácie nemusí s chudobou súvisieť priamo (viac sa dozviete v článku na strane 16), môže z viacerých perspektív komplikovať snahu o potlačenie extrémnej biedy. Zvlášť ak krajina ekonomicky nestíha na rýchlejší rast populácie. Ako však ukazujú grafy, rast populácie sa spomaľuje, globálne aj regionálne. Paradoxne pritom platí, že veľmi účinným a nenásilným nástrojom na spomalenie populačného rastu je bohatnutie spoločnosti a s tým previazaná emancipácia žien – čím sa zároveň rieši aj chudoba. Je to taká win-win stratégia, kde vyhrávajú všetci.

Rast populácie globálne a po regiónoch (dodnes a v budúcnosti (v %))

↑ Zdroj: Svetová banka, stredový scenár budúceho rastu

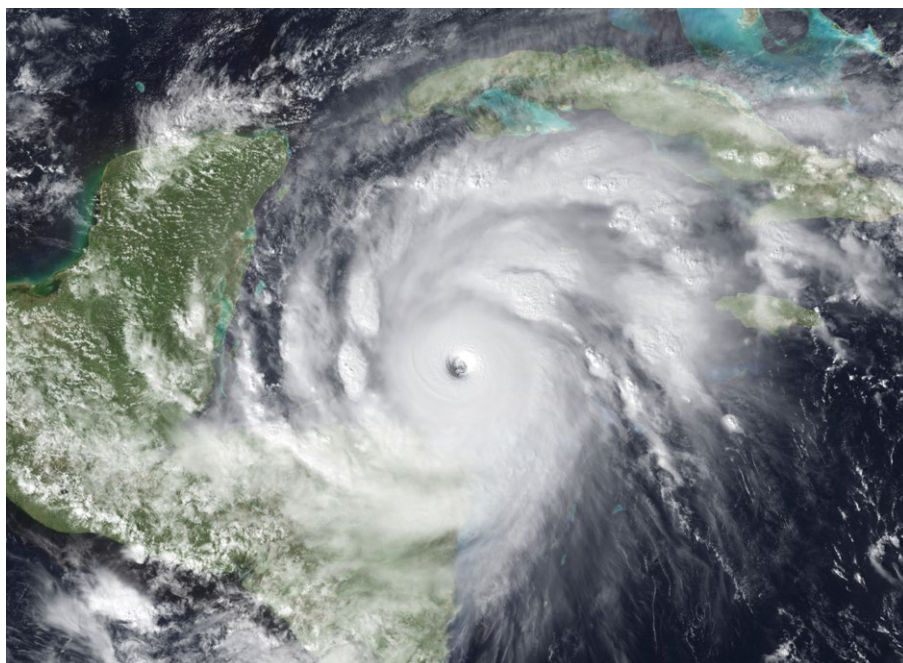
PETER IVANIČ

Meniace sa podnebie planéty komplikuje boj proti chudobe

↑ Spúšť po hurikáne Mitch / Zdroj: NOAA

KEĎ V ROKU 1998 UDREL NA STREDNÚ AMERIKU HURIKÁN MITCH, UVRHOL MILIÓNY OBYVATEĽOV UŽ BEZTAK CHUDOBNÉHO HONDURASU NA CESTU DO EŠTE HLBŠEJ CHUDOBY A KRAJINU DO SPOLOČENSKÉHO MARAZMU.

Milión ľudí zostalo bez domova (každý šiesty človek), skokovo vzrástla kriminalita a nových výšok dosiahla aj miera domáceho násilia. Veľká časť úrody vyšla nazmar a ceny potravín prerazili strop.

Extrémny prejav počasia tak v druhej najchudobnejšej krajine západnej pologule (prvou je Haiti) priamo prispel

k nárastu chudoby. Veď krajinu podľa slov jej vtedajšieho prezidenta Carlosa Roberta Floresa jednorázovo obral o 50 rokov rozvoja. No bremeno tejto novej chudoby vtedy nedopadlo na každého rovnako.

↑ Zdroj: NOAA

Chudobnému aj z hrnca vykipí

Napriek tomu, že škody boli enormné a dotkli sa všetkých Hondurasanov bez rozdielu, veď už len strata viac než 70 percent ciest a mostov sa musela dotknúť každého, tí najchudobnejší utrpeli predsa len viac.

Ako ukazujú čísla uverejnené v správe Medzinárodnej banky pre obnovu a rozvoj s názvom [Šokové vlny – Manažment dopadov klimatickej zmeny na chudobu](#), zatiaľ čo tí najchudobnejší prišli o tretinu aj z toho mála čo mali, tí bohatší „len“ o desatinu.

A čitatelia zaiste uznajú, že je predsa len rozdiel, keď prídete o stovku z troch stoviek alebo o tú istú stovku povedzme z tisíciky. V oboch prípadoch sa síce vaša životná úroveň prepadne, no len v tom prvom to ohrozí samotnú existenciu vás a vašej rodiny a obmedzí možnosti sa vymaniť z chudoby.

Podstatou totiž je, že už pri hypotetických troch stovkách by ste sa pohybovali na hrane, strata tretiny majetku či príjmov by však mohla mať pre vás fatálne následky.

Práve táto nepriama úmera – čím ste chudobnejší, tým na vás majú životné prostredie a zvlášť extrémne prejavy počasia väčší dosah – je v najrôznejších podobách jednou z kľúčových výziev, ktoré bránia ambicióznym plánom do roku 2030 extrémnu chudobu celkom vymazať zo spoločenskej mapy sveta.

Klimatické polená pod nohami

Ľudstvo je v potláčaní odvekého problému ľudstva – extrémnej chudoby – naozaj úspešné. Prinajmenšom pri pohľade z obežnej dráhy.

Populácia planéty prudko rastie, zatiaľ čo pomer extrémne chudobných (teda tých, ktorí žijú z menej než 1,9 medzinárodného dolára na deň) sa v globále znižuje.

Ako vysvetľuje vo svojej najnovšej knihe Enlightenment Now americký psychológ z Harvardu Steven Pinker, tento fakt ešte naberá na význame vo svetle skutočnosti, že našim základným nastavením ako živočíšneho druhu je skôr nedostatok a bieda, než terajší blahobyť.

Pinker svojim štatistickým pohľadom z odstupu (spolu s nedávno zosnulým švédskym lekárom a štatistikom **Hansom Roslingom**) ovplyvnil napríklad Baracka Obamu či filantropa Billa Gatesa, ktorý jeho knihu **označil** za svoju „novú najobľúbenejšiu knihu všetkých čias“.

No táto štatistická globálna „takmeridylka“ má pri pohľade z bližšieho medzery. Hoci svet ako celok bohatne a počet extrémne chudobných ľudí celkovo klesá, viaceré krajiny a regióny sveta sa simultánne prepadávajú čoraz hlbšie do chudoby. A podľa medzinárodných inštitúcií ako je Svetová banka či OSN, snahu potlačiť chudobu mnohokrát narúšajú práve „stresory“, ako je zmena klímy.

„Zmena klímy bezprostredne ohrozuje našu schopnosť potlačiť chudobu,“ znamenala v blogu na stránke Svetovej banky jej hlavná ekonómka pre zmenu klímy, Marianne Fay.

Človekom spôsobená zmena podnebia – **prinajmenšom 20-krát rýchlejšia než sa klíma mení za bežných, prírodných okolností** –, môže podľa spomínaných medzinárodných inštitúcií milióny ľudí dokonca vohnať do extrémnej chudoby. Vyženú ich do nej dlhšie suchá a **čoraz menej pitnej vody**, prudšie búrky, silnejšie hurikány, meniace sa celé režimy počasia ako napríklad znepravidlené monzúnové dažde...

Ide pritom najmä o ľudí, ktorí už dnes žijú v kritických oblastiach planéty, kde bola vždy núdza o zdroje – napríklad v pásme Sahelu medzi Saharou a savanami. Tam môže mať aj malá zmena dlhodobých vzorcov počasia, napríklad

vynechanie krátkeho obdobia dažďov, obrovský vplyv na veľké skupiny obyvateľov.

Problém vníma aj Organizácia Spojených národov, ktorá v roku 2014 klimatickú zmenu po prvýkrát označila za bezpečnostné riziko. A zvlášť sa to malo týkať „ľudí, ktorí sú sociálne, ekonomicky, kultúrne, politicky, inštitucionálne či inak marginalizovaní a teda obzvlášť zraniteľní

zmenou klímy,“ píše sa v správe.

Podľa Severoatlantickej aliancie aj Spojených štátov ide dokonca o znásobovač ohrozenia, „threat multiplier“, ktorý

môže viesť k ozbrojeným konfliktom. Vojny pritom veľmi spoľahlivo dosahujú jedno – ochudobňujú krajiny a ich obyvateľov.

Šéfka Svetovej banky Kristalina Georgieová v **rozhovore** v Le Figaro poznamenala, že zmena klímy môže vytlačiť do extrémnej chudoby nových sto miliónov ľudí. A to len do roku 2030. To by podľa nej okrem iného viedlo k tomu úmerným migračným pohybom. Možno aj k susedom na Sever (a teda do Európy). Tento vývoj môžeme podľa nej vidieť už dnes vo viacerých častiach sveta, napríklad v Sýrii či Mali.

Spojitosť medzi chudobou a zmenou klímy ilustruje aj 25-rokov realizovaný **výskum** domácností v 36 oblastiach indického štátu **Ándhrapradéš**. Ten ukázal, že za tento čas sa 14 percent domácností vymanilo z extrémnej chudoby a naopak 12 percent do nej padlo.

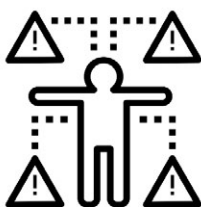
Bilancia je to dosť slabá, no podstatné na výskume je čosi iné. A to, že z tých dvanástich percent bezmála polovica tvrdila, že za to môže počasia.

„Zmena klímy bezprostredne ohrozuje našu schopnosť potlačiť chudobu.“

Marianne Fay
hlavná ekonómka Svetovej banky pre zmenu klímy

Chudobní

a klimatická zmena

Viac ohrození

Chudobní ľudia sú viac ovplyvnení negatívnymi šokmi alebo trendmi, príkladom sú záplavy či zosuvy pôdy. Žijú totiž v rizikovejších, lacnejších oblastiach

Viac zraniteľní

Chudobní ľudia spravidla stratia viac v pomere k svojmu beztak nízkemu príjmu. Ak napríklad vzrastie cena potravín kvôli suchu, ich napäté rodinné rozpočty, kde potraviny tvoria hoci aj 80 percent, to nevydržia

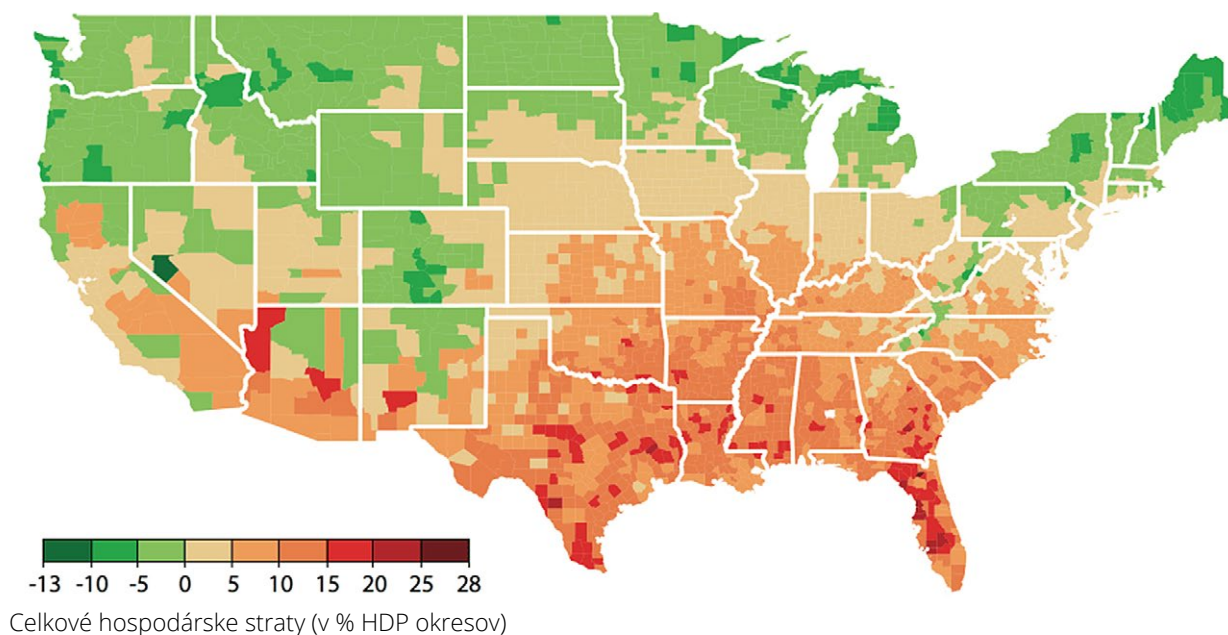

Viac osamelí (v riešeniach)

Dostáva sa im menšej podpory od rodiny, priateľov či komunity - tí sú totiž v podobnej situácii. Majú tiež slabší až žiaden dosah na finančné nástroje či sociálnu sieť, ktorá by im pomohla predísť, pripraviť sa a manažovať dopady

↑ Zdroj: Analýza Medzinárodnej banky pre obnovu a rozvoj s názvom Šokové vlny - Manažment dopadov klimatickej zmeny na chudobu

Projekcia ekonomických strát Spojených štátov amerických spôsobených zmenou klímy (2017)

Chudobní v bohatých krajinách

Teraz sa najprv dobre pozrime na priloženú mapu Spojených štátov amerických. Ukazuje projekciu ekonomických strát tejto krajiny spôsobených zmenou klímy, ktorú v roku 2017 uverejnil vedecký časopis Science.

Na čo poukazuje? Že juh stratí a sever získa. Ten juh, ktorý je chudobnejší už dnes a ten sever a severozápad, ktorý je už dnes ekonomicky **popredu**, vysvetľuje pre americký Newsweek spoluautor štúdie v Science, Amir Jina z University of Chicago. Autori tieto ekonomické prepady aj kvantifikovali, keď oteplenie o jeden stupeň Celzia nacenili na 1,2 percenta hrubého domáceho produktu Spojených štátov.

To v roku 2016 mohlo činiť približne 180 miliárd dolárov, ktoré sa nedostanú z veľkej časti práve k chudobným. Či už ako ich priame príjmy alebo napríklad vo forme chýbajúcich adaptačných opatrení. Napríklad nových hrádzí proti veľkej vode.

Slovami Clintonovho viceprezidenta, protikandidáta Georga Busha jr. a laureáta Nobelovej ceny za mier Ala Gora v The Guardian, klimatická zmena sa dotkne najmä černochoch a chudobných. Čo je veľmi často to isté.

„Teda chudobných a slabých, komunít, ktoré už boli predtým predmetom diskriminácie,“ dodáva na margo veci už spomínaná **správa OSN** a nepriamo tak poukazuje na fakt, že negatívnejšie sa zmeny klímy nemusia zákonite týkať len extrémne chudobných v krajinách globálneho Juhu, ale aj chudobných u nás na Severe.

Riešenia existujú, ale...

Niekdajší generálny tajomník OSN Kofi Annan má v téme jasno. V **článku** na stránke Svetového ekonomického fóra nedávno vysvetlil, že hoci sú chudobní naozaj viac ohrození zmenou klímy, ich situácia nie je beznádejná. A tomu, aby sme, ako podotkla **štúdia** Lancetovej komisie, neprišli o 50 rokov rozvoja a pokroku v ochrane zdravia, je možné zabrániť.

Ako pre portál organizácie Global Facility for Disaster Reduction and Recovery (GFDRR) podotýka Stephane Hallegate, senior ekonómka vo Svetovej banke a vedúca analytického tímu, ktorý pripravil už spomínanú **správu Šokové vlny – Manažment dopadov klimatickej zmeny na chudobu**, potlačiť chudobu a bojovať proti zme-

ne klímy sa nedá izolovane – oboch týchto cieľov dosiahneme omnoho jednoduchšie, ak sa na ne zameriame spoločne.

Správa, na ktorej sa Hallegate podieľala, pritom vysvetľuje, že v krátkodobom horizonte by sme sa mali zamerať na rýchle rozvojové zásahy, ktoré na jednej strane pomôžu ohrozeným spoločnostiam s adaptáciou na zmenu klímy – zjednodušene povedané hlbšie studne, efektívnejšie zavlažovanie či lepšiu alebo aspoň nejakú protipovodňovú ochranu, a ktoré na strane druhej vytvoria sociálnu sieť, ktorá zabráni chudobným prepadnúť sa vplyvom zmeny klímy ešte hlbšie do extrémnej chudoby.

Portál GFDRR uvádza ako príklad kenský sociálny program Ochranná sieť pred hladom, ktorý pomohol predísť nárastu chudoby o päť percent po suchu, ktoré krajinu napadlo v roku 2011.

V dlhodobom horizonte však žiadna hrádza stačiť nebude, preto je podľa správy zároveň nutné sa pokúsiť odstrániť aj samotnú príčinu zmeny klímy – rastúce emisie CO₂ a ďalších skleníkových plynov.

↑ Zdroj: Solomon Hsiang et al/Science

Populačný rast

a jeho súvis s chudobou

■ PETER IVANIČ

JE TO LEN NIEKOĽKO MÁLO TÝŽDŇOV OD MOMENTU, KEDY SA NARODIL 7,6-MILIARDTÝ OBYVATEĽ ČI OBYVATEĽKA NAŠEJ PLANÉTY. AKÁ BOLA ŠANCA TOHTO NOVÉHO ČLOVEKA, ŽE SA NARODÍ V NIEKTOREJ Z CHUDOBNÝCH KRAJÍN SVETA? AŽ 70 PERCENT. A JEDNA KU ŠTYROM, ŽE TO BUDE KDESI V INDII. Z TEJTO ŠTATISTICKY PRESNEJ INFORMÁCIE SI MÔŽEME PRI LETMOM POHĽADE VYVODIŤ POVEDZME AJ TO, ŽE MEDZI POPULAČNÝM RASTOM A CHUDOBOU EXISTUJE NEJAKÁ PRÍČINNÁ SÚVISLOSŤ. NAPRÍKLAD, ŽE NÁRAST POPULÁCIE SPÔSOBUJE NÁRAST CHUDOBY. PRI BLIŽSOM POHĽADE VŠAK ZISTÍME, ŽE VZŤAH TÝCHTO DVOCH FENOMÉNOV JE OMNOHO MENEJ JEDNOZNAČNÝ, NEŽ SA NA PRVÝ POHĽAD ZDÁ.

Chudobný Benelux?

Počet ľudí na planéte rastie. Za necelých 170 rokov sa stihol náš počet viac než zošestnásobiť a aj aktuálne čísla sú na prvý pohľad naozaj desivé. Podľa portálu [World Population Clock](#) pribudne na planéte každý jeden deň bezmála 220-tisíc úst, ktoré treba nakrmiť, ročne sa tak na Zemi zabýva ďalších 80 miliónov nových ľudí so všetkými ich potrebami. No je to veľa či málo? Odpoveď je nejednoznačná – ako kedy a ako kde.

Okrem samotného uvedomenia si, že napriek násobne rastúcej množine ľudstva je čoraz menší a menší zlomok z nás vystavený extrémnej chudobe, si skúsme položiť jednu otázku – sú Belgicko či Holandsko chudobné krajiny? A čo taká Južná Kórea? Zrejme nie. Prítom ide o jedni [z najhustejšie obývaných](#) a zároveň najbohatších krajín na svete.

Nejde o žiadne výnimky potvrdzujúce pravidlo, naopak, mnohé bohaté časti sveta sú aj veľmi husto obývané. Alebo naopak – husto obývané časti sveta bývajú veľmi často bohaté. Japonsko, východná Čína, východné pobrežie USA, metropolitný Londýn či Paríž. V kontraste k tomu bývajú neraz chudobné tie časti sveta, kde je tých obyvateľov menej.

Má to aj svoju ekonomickú logiku. Hustota osídlenia okrem iného zvyšuje hospodársku interakciu medzi ľuďmi a znižuje im náklady, čím vytvára zdroje na ďalší rast a potenciálne aj rozvoj – či už fyzicky kratšími vzdialenosťami, alebo tým, že sa v okolí vždy nájde ktosi, kto im daný tovar či službu dodá výhodnejšie než jeho konkurent.

A v neposlednom rade tým, že podporuje úzku špecializáciu - váš inak úzkoprofilový tovar či službu si v husto obývanej oblasti potenciálne zadováži viac ľudí. Pre ilustráciu si predstavme uplatnenie obchodu pre ľavákov v Snine verzus New Yorku.

To všetko napovedá, že veľkosť a rast populácie samotnej s chudobou priamo súvisieť nemusí. Že jedno nemusí priamo spôsobovať to druhé. Prinajmenšom sa tam môže nachádzať ďalšia významná a na prvý pohľad menej očividná premenná. Tou premennou sú zdroje. A zvlášť ich dostatok, respektíve nedostatok.

Už za Platóna a Aristotela

Na rast populácie v súvislosti s chudobou sme upriamili pozornosť po po-travinovej kríze na konci nultých rokov

nového milénia. Ceny potravín vtedy prudko poskočili a v mnohých krajinách vystavili extrémne chudobných ľudí veľkým tlakom. Tie následne prerástli do sociálnych nepokojov, ktoré v niektorých regiónoch morfovali do revolúcií. Ako napríklad do vlny revolúcií v arabskom svete známej ako Arabská jar medzi rokmi 2010 a 2012.

No obavy z rastu populácie a maľovanie demografických čertov na stenu nie sú pre ľudstvo novou disciplínou. Ako vo svojej knihe *Váha čísiel: historická obsesia preľudnením* uvádza francúzsky historik Georges Minois, k téme mali čo povedať už Platón s Aristotelom.

Samotná naša predstava o preľudnení v sebe zahŕňa dva vzájomne previazané prvky. A to určité geografické vymedzenie úzko prepojené s dostupnosťou zdrojov, vysvetľuje vo svojom článku na portáli *New York Times* Georges Minois. Je rozdiel medzi nílskou delťou a už spomínaným Beneluxom.

Vzťah týchto dvoch premenných – geografie pomlčka geopolitiky na jednej strane a dostupnosti zdrojov na strane druhej – sa v čase a priestore mení, a to vplyvom ďalších faktorov. V skratke, rýchly rast populácie nemusí automaticky znamenať nárast chudoby. Ale aj môže.

Človek, tvor tvorivý

Ako vo svojom článku podotýka Erle C. Ellis, profesor geografie a systémov životného prostredia z Marylandskej univerzity, už za prehistorických čias, teda vtedy, keď sa našim územím preháňali stáda mamutov s predkami Starých Slovákov v päťach, dokázal svet uživiť viac ľudí, než by nám ako zvieratám prislúchalo.

Ellis to zdôvodňuje unikátnou schopnosťou človeka aktívne meniť prostredie, ktorá sa prejavuje napríklad našou schopnosťou prispôbovať si svoje okolie a učiť sa na predošlom pokroku. A tak vygenerovať z tej istej zeme čoraz viac všetkého potrebného na prežitie. Ide teda z jeho pohľadu o kultúrnu, ľuďmi a ich spoločnosťami konštruovanú danosť, nie nejakú biologicky či inak nemennú vrozenú charakteristiku. A teda niet dôvodu sa domnievať, že sa raz „fyzicky“ minie.

Náš úspech je pritom doslova dych vyrážajúci. Od konca doby ľadovej, kedy nás žilo na svete nanajvýš niekoľko miliónov, sme sa dopracovali až k 7-tisíc násobku nášho počtu. A percento extrémne chudobných ľudí (predtým ich bola absolútna väčšina) popritom padlo na historické minimum s klesajúcim trendom. Niežby niektorí ľudia neboli chudobní, ale to je

iná chudoba. Tých, ktorí nemajú čo jesť, je naozaj čoraz menej.

Steven Pinker, psychológ z Harvardu vo svojej poslednej knihe *Enlightenment Now* upozorňuje práve na to. Aj napriek tomu, že nás je na planéte omnoho viac, sme sa prvýkrát v dejinách ľudstva prepracovali k situácii, keď už extrémna chudoba nie je nevyhnutnou normou, ale zadaným administratívnym problémom pripraveným na riešenie. Človeku ako živočíšnemu druhu to umožnilo práve to, že stavia na ideách, nie svojich fyzických danostiach.

Na dobrej ceste, no s potenciálnymi zádrhelmi

Hoci môžu predošlé riadky pripomínať planetárnu selanku „vyhrali sme nad chudobou aj napriek tomu, že rastieme,“ nič nie je také isté. Dejiny síce dokazujú, že človek je schopný formovať svoje životné prostredie vo svoj prospech, podľa časti vedcov však v poslednej dobe narážame na **medze našej planéty**. Tým podľa niektorých nezvratne (zvlášť z pohľadu civilizačnej existencie či neexistencie ľudstva) narúšame ekologické vzťahy naprieč svetom.

Inými slovami, čoraz viac percent ľudí z čoraz väčšej množiny ľudí natoľko zbohatlo a toľko si toho teraz môže zadovážiť, že sa nahromadené vedľajšie negatívne dopady našej spotreby začínajú obracať proti nám.

V moriach bude pomaly viac plastu než rýb, tretina ornej pôdy planéty je zničená, vzduch otravujeme škodlivosťami najrôznejšieho druhu, spaľovaním uhlíka v zrýchlenom móde simulujeme planetárne zmeny podnebia, dusíkom splaveným z polí zbavujeme života celé oblasti svetových morí.

Práve v tom momente vstupuje do hry ako negatívna premenná aj rastúca populácia. Problémom je pritom paradoxne aj to, že je čoraz viac ľudí aj čoraz bohatšími. Kým populácia rastie tempom čosi vyše percenta, globálny ekonomický rast je niekoľkonásobne rýchlejší.

Zjednodušene povedané, s tým ako predtým chudobní ľudia bohatnú, čoraz viac z nich má možnosť priblížiť sa tomu, ako už my žijeme. Na jednej strane je fér, aby tú možnosť dostali aj

oni, na strane druhej je to pre planétu náročné.

Tento rastúci blahobyt, akokoľvek za nejaké to znečistenie stojí, tak so sebou prináša veľké riziká a hrozby. A všetky tieto riziká a hrozby idú v protismere boja proti chudobe a negatívne sa dotknú tých najzraniteľnejších. Napríklad klimatická zmena nás potenciálne oberie o potraviny, a teda vzácné zdroje, ktoré sa nám dosiaľ v dejinách vždy darilo znásobovať, a tým nám umožňovať prekvitať.

Problémom pri potláčaní extrémnej chudoby tak primárne nemusia byť rýchly rast populácie v mnohých čiastočne chudobných regiónoch, ale skôr naša extrémna spotreba, ktorá prispieva k zmenám komplikujúcim, až potenciálne znemožňujúcim boj s extrémnou chudobou.

Podľa správy organizácie Population Action International je jednoduchšie chudobu potlačiť, ak populácia nerastie príliš rýchlo. Viac nových ľudí sa v prípade pomalšieho rastu nemusí deliť o tie isté príjmy.

No akokoľvek by sa podarilo znížiť planetárnu pôrodnosť (ktorá, mimochodom, neustále klesá vo veľkej väčšine krajín sveta aj svete ako celku), boj proti chudobe budú aj tak naďalej atakovať vedľajšie účinky čoraz rozšírenejšieho blahobytu.

Riešiť chudobu cez obmedzovanie rastu populácie je preto podľa Freda Pearcea, autora vedecko-populárnych kníh a environmentálneho novinára portálu The Guardian, krokom vedľa.

V článku na portáli Prospect s názvom Mýtus o preľudnení vysvetľuje, že v globálnom kontexte je takáto snaha iracionálna. Skôr ako na populáciu, keďže pôrodnosť tak či onak klesá, by sme mali zamerať na našu spotrebu – „pravdou totiž je, že populačná bomba na svete sa sfukuje. No spotrebiteľská bomba stále vedie a je čoraz nebezpečnejšia,” dodáva v článku Pearce.

■ PETER IVANIČ

BOLO TO NA ZAČIATKU 70-TYCH ROKOCH MINULÉHO STOROČIA, KEĎ SA ZÁPADNÝ SVET STÁLE VIEZOL NA VLNE ROZVOJOVÉHO OPTIMIZMU. CHARAKTERIZOVALA HO VIERA V POTENCIÁL VEĽKÝCH ROZVOJOVÝCH INTERVENCIÍ REALIZOVANÝCH OD STOLA V EURÓPE ČI AMERIKE. NERAZ MALI PODOBU NAPRÍKLAD DIAĽNICE, PO KTOREJ DODNES VEĽMI NEJAZDIA AUTÁ. PRÁVE V TOMTO OBDOBÍ PRIŠLI NÓRI SO SPÁSONOSNOU MYŠLIENKOU.

Rozhodli sa postaviť továreň na ryby pri veľkom slanom jazere Turkana, v odľahlej, suchej a **extrémne chudobnej oblasti Kene**. Všetci majú predsa radi ryby (teda všetci Nóri iste), zrejme si povedali.

Do projektu, ktorého cieľom bolo dať miestnym ľuďom prácu, jedlo a ryby na export, a tým ich vytrhnúť z extrémnej biedy, napokon podľa agentúry **Associated Press** Nóri vložili 22 miliónov vtedajších dolárov, čo **v dnešných cenách** číni až 136 miliónov v americkej mene (116 miliónov eur).

„Nauč kenského pastiera dobytká chytať ryby a nakrmiš ho do konca života“

Továreň síce skutočne postavili a otvorili, no už o niekoľko dní ju opäť zatvorili a zatvorená je dodnes. Keď ju pred desaťročím navštívil reportér agentúry Reuters Tim Cocks, ktorý je autorom parafrázy známeho príslovia v medzitulku, videl, že si tam rybári nanajvyš tak skladujú sušené ryby.

Pastieri dobytká pri jazere Turkana v severozápadnej Keni si na ryby nepotrpia
Zdroj: DogDocs

Nóri vtedy v dobrej viere urobili hneď niekoľko chýb a účinok rozvojovej spolupráce v boji s chudobou oslabili, ak nie celkom zrušili. Okrem iného nezohľadnili fakt, o ktorom píše **Business Daily Africa** v článku o obyvateľoch oblasti – Turkáncoch – a to že od rýb bočia v obavách pred „hnedými zubami, zápachom a malými kostičkami, ktoré sa im krížia v krku“.

Všetko,
čo potrebujete
vedieť o boji
proti chudobe

Táto predstava je len odrazom vnímania tamojších tradičných pastierov dobytky, že rybami sa živia len chudáci, tí šťastnejší predsa majú dobytok. Aspoň to môžeme odvodiť z výpovede miestneho obyvateľa Philipa Ayaneho z turkánskej dediny Nandapa pre agentúru Reuters. „Ak chytáte ryby, znamená to, že ste chudobný, lebo nemáte dobytok,“ hovorí Ayane. Rybárčiť tak podľa neho chodia len tí, ktorí prišli kvôli suchu o všetko a inú možnosť nemajú.

Továreň na ryby pri jazere uprostred polopúšte tak zostala takzvaným „bielym slonom“, pamätníkom mnohých neúspešných rozvojových pokusov o potlačenie chudoby. Tento konkrétny príklad nielenže veľmi prehľadne ilustruje slabé stránky rozvojových iniciatív, ale zároveň aj to, ako im predchádzať a reálne potláčať extrémnu chudobu.

Napríklad pozorným načúvaním tým, ktorým chceme napríklad postaviť továreň na ryby. Možno ju v skutočnosti nechcú a hodilo by sa im niečo celkom iné.

Priorita číslo 1

Ak čosi charakterizuje predstavu verejnosti o rozvojovej spolupráci, je to predstava o potláčaní chudoby vo svete. Vypovedajú o tom nielen prieskumy verejnej mienky, ktorých výsledky tento rozmer rozvoja opakovane zdôrazňujú (napríklad [posledný špeciálny Eurobarometer k tejto téme](#)), ale zhodnú sa na tom aj prakticky všetky národné, regionálne a medzinárodné stratégie a plány. A nenamietajú ani mimovládne organizácie vrátane tých slovenských (viď anketa v závere článku).

Boj proti chudobe je prvým zo [17-tich Cieľov udržateľného rozvoja](#), ktoré v roku 2015 prakticky unisono prijali členské krajiny Organizácie Spojených národov. V súlade s týmto cieľom by sme mali do roku 2030 potlačiť chudobu vo všetkých jej podobách. Na celom svete.

S deklaroványm odhodlaním krajín globálneho Severu potláčať chudobu na Juhu sa to však táhá omnoho dlhšie než od roku 2015. Veď Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), klub ekonomicky najrozvinutejších krajín sveta, ktorého je Slovensko členom, zakotvil boj proti chudobe do samotnej [svojej definície](#) oficiálnej rozvojovej spolupráce už pred viac než polstoročím.

Definícia podľa OECD totiž už od roku 1961 hovorí, že hlavným cieľom oficiálnej rozvojovej spolupráce (ODA, Official

Development Assistance) je „podpora ekonomického rozvoja a blahobytu rozvojových krajín“. Definíciu neskôr ešte podčiarkol záväzok, ktorý sformulovala OSN o 0,7 percentách hrubého domáceho produktu (neskôr hrubého národného dôchodku), ktoré by mali rozvojovým krajinám poskytovať krajiny rozvinuté práve na to, aby im pomohli dostať sa z chudoby.

Dodnes tento rozpočtový cieľ splnilo len niekoľko bohatých krajín (Veľká Británia či Švédsko) a efektívnosť rozvojovej spolupráce pri potláčaní chudoby sa od prijímateľskej krajiny ku krajine líši. Zatiaľ čo vo Vietname podľa odborného portálu [Devex](#) aj vďaka rozvojovej spolupráci extrémna chudoba prudko klesla, v mnohých krajinách subsaharskej Afriky – napríklad Nigérii či Zambii – je naopak extrémne chudobných čoraz viac ľudí.

Funguje teda rozvojová pomoc pri potláčaní chudoby? Aj áno, aj nie...

Riskantné dobrodružstvo

„V skutočnosti je ODA v prvom rade riskantnou investíciou, niekedy uspeje, inokedy zlyhá. To je podstatou hry,“ vysvetľuje vo svojom nedávnom [článku](#) Hans Dembowski z portálu [D+C Development and Cooperation](#). V článku s istými výhradami, ale obhajuje rozvojovú spoluprácu ako nástroj boja proti chudobe. Hovorí, že si skrátka treba priznať, že rozvojovka je riskantná a mnohokrát neuspeje, no to neznamená, že ako taká celkovo neprináša výsledky.

Dembowski pritom vymenúva úspešné príklady, od veľmi úspešnej Južnej Kórei cez pomerne úspešný Bangladéš po obstojnú Ghanu či Rwandu, namiesto účelového vyťahovania čerešničiek ako je Niger či Stredoafrická republika, kde to z rôznych dôvodov nefunguje vôbec.

V skutočnosti sa však výstupy v kritickom žánri „ponosa na rozvojovku“ vyskytovali prakticky od počiatku jej poskytovania. Počnúc napríklad [J.F.Kennedyom ošomrávajúcim](#) vtedajšiu USAID, po kontroverzne prijatú štúdiu tzv. Meltzerovej komisie zriadenej americkým kongresom z roku 2000, ktorá identifikovala zlyhania v 50-tich percentách rozvojových projektov Svetovej banky.

Alebo ešte novšie [tvrdenia](#) rozvojovej konzultačnej skupiny McKinsey prevádzkujúcej portál Devex pre rozvojových profesionálov z roku 2012 o 64 percentách neúspešných prípadov, či plejádu „fundamentalistických odporcov rozvojovej spolupráce“.

Dembowski nazýva fundamentalistami tých, ktorí podľa neho majú v kritike rozvojovej spolupráce v mnohom čiastočnú pravdu, no celkovo prehávajú a sú príliš kategorickí. A teda uvažujú v zmysle „je to tak a určite nie inak – a nič medzitým“. Čo Dembowski na základe mnohoročných uchopiteľných výsledkov rozvojovej spolupráce v boji proti chudobe, ale napríklad aj proti detskej či materskej úmrtnosti a ďalším najzákladnejším ukazovateľom ľudského (ne)rozvoja, striktno odmieta.

Jedným zo sprievodných znakov bohatnutia sveta je rastúca vzdelanosť žien a dievčat
 Zdroj: UNAMA

Problém, prečo rozvojová spolupráca v boji proti extrémnej chudobe neraz zlyháva, tak môže tkvieť niekde inde. Willem Fourie z Pretorijskej univerzity v Juhoafrickej republike vo svojom [článku](#) s názvom Zachovanie integrity rozvojovej spolupráce v boji proti pretrvávajúcej chudobe na panafrickom portáli Pambazuka News poukazuje na jedno možné vysvetlenie. A to nedôsledné plnenie našich vlastných cieľov.

Zjednodušene povedané, radšej realizujeme istejšie rozvojové projekty a vyhýbame sa tým náročnejším a potenciálne menej úspešným. Vypovedajú o tom aj čísla, ktoré poukazujú na jasnú nekonzistentnosť našich cieľov s realitou.

Podľa údajov Svetovej banky sa dnes približne 45 percent všetkých extrémne chudobných ľudí na svete nachádza

v Afrike, z jej 54 krajín až 32 radíme medzi takzvané najmenej rozvinuté krajiny sveta. No zároveň objem zdrojov na rozvojovú spoluprácu smerujúcich do Afriky dosahuje podľa OECD len približne 20 percent.

Napríklad Slovensko podľa „AidWatch-u“ – [správy](#), ktorú o rozvojovej spolupráci Slovenska každoročne vydáva Platforma mimovládnych rozvojových organizácií, poskytlo v roku 2015 pre najmenej rozvinuté krajiny len 21,6 percenta a až 78,4 percenta šlo do stredne rozvinutých krajín. A v ďalších rokoch to nie je veľmi odlišné.

Podľa správy Platformy totiž zaznamenáme v rozvojovej spolupráci trend, že sa donori – a teda darcovia – sťahujú z komplikovaného prostredia najmenej rozvinutých krajín s vyšším rizikom

neúspechu. Aby nezlyhali, čo sa doma zle vysvetľuje. „Pritom práve najmenej rozvinuté krajiny sú najviac postihnuté chudobou,“ dopĺňa k téme novšia [správa](#) za rok 2017.

Fourie, Dembowski aj správy AidWatch vidia nasledovné riešenie určitej neúčinnosti ODA v boji proti extrémnej chudobe: ODA by sa mala podľa nich snažiť v prvom rade plniť hlavný cieľ rozvojovej spolupráce, ktorým je boj proti extrémnej chudobe. A neodkláňať sa od neho napríklad kvôli tomu, že politici nie sú schopní verejnosti vysvetliť vyššie straty, ktoré vznikajú vtedy, keď sa ODA sústreďuje na pomoc najmenej rozvinutým, no o to viac potrebným krajinám.

ANKETA

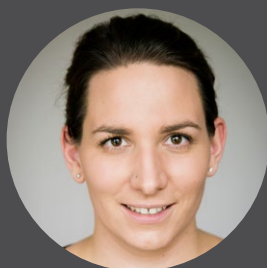
Myslíte si, že je ODA efektívnym nástrojom na potlačanie extrémnej chudoby?

Ak áno, prečo, ak nie, prečo?

Adriana Mahdalová,
SAVIO

Ak sa ODA používa efektívne, môže byť vynikajúcim nástrojom na eliminovanie chudoby vo svete. V rozvojovej spolupráci je preto nevyhnutné reflektovať potreby miestnych a spôsoby na zvýšenie ich životnej úrovne hľadať spolu s nimi. Súčasťou spoločných riešení v našich projektoch je preto vzdelávanie, od základného a stredného, cez výmenu skúseností, po budovanie zručností či expertízy. Vzdelanie je prvým krokom k sebestačnosti miestnych a eliminovaniu chudoby.

Bohuslava Bánová,
Nadácia Integra

Rozvojovú spoluprácu považujeme za efektívnu pri potláčaní extrémnej chudoby, ak ide o udržateľné projekty zamerané najmä na investície do vzdelania najchudobnejších či poskytovanie pracovných príležitostí. Vďaka nim majú títo ľudia lepšie príležitosti na trhu práce. Nadácia Integra spolu s miestnymi partnermi prevádzkuje sociálny podnik v slume Kibera v Keni, poskytuje odborné vzdelávanie či vytvára pracovné príležitosti pre pestovateľov makadamových a kešu orechov v Keni.

Andrea Najvirtová,
Človek v ohrození

Ak je ODA nastavená dobre, je jedným z najdôležitejších nástrojov na potlačanie chudoby. V takom prípade dokáže chudobným ľuďom pomáhať veľmi konkrétne. Napríklad Človek v ohrození nedávno dobre cieleňým projektom v severnom Iraku zaistil prístup k vzdelávaniu 1400 školopovinných detí zasiahnutých vojenským konfliktom, čím prispel k prevencii vzniku tzv. stratenej generácie detí žijúcich v chudobe bez lepších vyhládok na budúcnosť. Aby však pomoc bola efektívna, je dôležité, aby boli nástroje ODA nastavené tak, aby pomáhali práve tým najchudobnejším skupinám obyvateľstva.

ROZHOVOR

Podnikatelia by sa pri biznise v rozvojových krajinách mali spájať s tretím sektorom

PODNIKATELIA ZVÝŠIA SVOJE ŠANCE USPIEŤ V ROZVOJOVÝCH NÁSTROJOCH EURÓPSKEJ ÚNIE, POKIAĽ SA SPOJA S MIMOVĽÁDNYM SEKTOROM S EXPERTÍZOU Z ROZVOJOVÝCH KRAJÍN, MIENI KARLA WURSTEROVÁ, GENERÁLNA RIADITEĽKA SEKCIE MEDZINÁRODNÝCH ORGANIZÁCIÍ, ROZVOJOVEJ SPOLUPRÁČE A HUMANITÁRNEJ POMOCI NA MINISTERSTVE ZAHRANIČIA.

← Zdroj: Visegrad Summer School

■ Akým spôsobom a prečo sa Slovensko zapojilo do Núdzového trustového fondu EÚ pre Afriku?

Slovenská republika od samotného prepuknutia migračnej a utečeneckej krízy poukazovala primárne na potrebu riešenia príčin migračných tokov v krajinách ich vzniku a tranzitu. Núdzový zverenecký fond EÚ pre Afriku je jedným z kľúčových nástrojov Európskej únie na podporu afrických krajín v boji proti nezákonnému obchodovaniu s ľuďmi a vykorisťovaniu, ale aj na podporu miestnych orgánov pri vytváraní inkluzívnych podmienok pre stabilné a odolné spoločenstvá.

■ Prečo je tento fond dôležitý z pohľadu Európskej únie aj v porovnaní s inými rozvojovými nástrojmi?

Fond je príkladom toho, že Európska únia dokáže koordinovane dosiahnuť lepšie výsledky a mať dopad tam, kde je to potrebné. Navyše vie flexibilnejšie reagovať na konkrétne výzvy ako tradičné rozvojové nástroje Európskej únie. Slovenská republika patrila medzi prvé členské štáty Únie, ktoré do zvereneckého fondu prispeli už v roku 2016 celkovou sumou 600-tisíc eur. Táto suma smerovala na aktivity v krajinách Afrického rohu, pričom z týchto krajín je Slovensko prostredníctvom SlovakAid aktívne predovšetkým v Keni.

■ Nastal pri realizácii projektov financovaných z tohto fondu nejaký ďalší posun?

Veľkým úspechom je, že v tom istom roku Slovenská republika získala spoločne s partnermi z V4 grant zo zvereneckého fondu vo výške dvoch miliónov eur, prostredníctvom ktorého spoločne implementujeme projekt v Keni v oblasti poľnohospodárstva. Vedúcu úlohu v projekte pritom zohráva Slovensko. Vďaka tejto aktivite sme ukázali, že do fondov nielen prispievame, ale dokážeme ich aj čerpať na aktivity SlovakAid.

Následne sme v roku 2017 prispeli mimoriadnym príspevkom vo výške jedného milióna eur a v roku 2018 sumou 8,75 milióna eur, ako súčasť spoločného príspevku krajín V4 do severoafrického okna fondu.

■ Kam smerovali tieto príspevky?

Oba tieto príspevky boli nasmerované na aktivity v Líbyi, ktorá je mimoriadne zasiahnutá pokračujúcou migračnou krízou. Implementáciu projektov realizovaných v rámci zvereneckého fondu úzko sledujeme, či prostredníctvom informácií získaných na zasadnutiach fondu, ako aj prostredníctvom monitoringu priamo na mieste. Práve prebieha hodnotenie projektov realizovaných v rámci fondu, čomu prikladáme veľký význam. Prvé výsledky by mohli byť známe už koncom tohto roka.

Slovensko v súčasnosti s celkovým príspevkom 10,35 milióna eur patrí medzi členské krajiny EÚ s najväčšou výškou príspevku do Núdzového zvereneckého fondu pre Afriku na jedného obyvateľa. Týmito konkrétnymi aktivitami tak demonštrujeme medzinárodnému spoločenstvu našu solidaritu s partnerskými krajinami.

■ Vo fonde je významnou zložkou podpora ekonomického rozvoja a zamestnanosti – aké príležitosti tento núdzový fond ponúka pre slovenských podnikateľov? A ponúka fond priestor aj pre tradičných realizátorov ODA, a teda slovenské mimovládne organizácie?

Slovenskí podnikatelia a mimovládne organizácie majú možnosť čerpať finančné prostriedky z Núdzového zvereneckého fondu EÚ pre Afriku prostredníctvom realizácie rozvojových projektov v afrických krajinách zameraných práve na ekonomický rozvoj a tvorbu nových pracovných miest. Vo všeobecnosti je však vo všetkých nástrojoch Európskej únie veľká konkurencia, preto vidím budúcnosť práve v možnosti prepojenia podnikateľského sektora so sektorom mimovládny, aby sa tak mohla maximalizovať expertíza a pridaná hodnota Slovenskej republiky. Rovnako považujem za potrebné, aby sa slovenské subjekty spájali v konzorciách s inými zahraničnými

partnermi, čo im osobne prinesie novú skúsenosť a expertízu. Verím, že spoločný projekt V4 v Keni bude slúžiť ako príklad dobrej praxe a naše podnikateľské subjekty a mimovládne organizácie ho čoskoro budú nasledovať.

Existuje v tejto súvislosti nejaká spolupráca s ministerstvom hospodárstva?

Tými hlavnými partnermi v oblasti rozvojovej spolupráce boli doposiaľ najmä MVO. Postupne sa však snažíme povzbudiť k spolupráci aj podnikateľský sektor prostredníctvom existujúcich nástrojov, či už je to program nových podnikateľských partnerstiev alebo pripravovaný nový nástroj tzv. zadanie zákazky.

S ministerstvom hospodárstva spolupracujeme napríklad v rámci Rady vlády pre podporu exportu a investícií. Na jej poslednom zasadnutí v máji tohto roku boli okrem iného prezentované práve už spomínané nástroje umožňujúce zvýšenie zapojenia podnikateľských subjektov do slovenskej ODA.

Majú slovenskí podnikatelia vôbec záujem podnikáť v rozvojom kontexte?

Hoci ich zatiaľ nie je toľko, akoby sme si želali, prvé úspešné projekty v oblasti rozvojovej spolupráce so zapojením podnikateľských subjektov evidujeme. Môžem v tejto súvislosti spomenúť podporu africkým farmárom, využívanie solárnej energie v Afganistane, či pripravovaný vodohospodársky projekt v Moldavsku. Záujem podnikateľov je realizovať projekty najmä v krajinách západného Balkánu a Východného partnerstva (Ukrajina, Moldavsko, Bielorusko a krajiny Kaukazu, pozn. redakcie).

Verím, že v budúcnosti sa vo väčšej miere uplatnia podnikatelia zo Slovenska aj vďaka Nudzovému zvereneckému fondu EÚ pre Afriku, kde evidujem potenciál pre masívnejšie zapájanie sa podnikateľských subjektov, k čomu by sme radi dopomohli aj pripravovanými špecializovanými školeniami.

PETER IVANIČ

Slováci prinášajú do Kene tisícky pracovných miest – aj vďaka podpore EÚ a SlovakAid

ZA PLÁNOM PRINIEŠŤ DO VÝCHODOAFRICKEJ KENE TISÍCKY PRACOVNÝCH MIEST STOJA SLOVENSKÁ MIMOVLÁDNA ORGANIZÁCIA NADÁCIA INTEGRA A SPOLOČNOSŤ TEN SENSES, KTORÚ INTEGRA V TEJTO KRAJINE PRED ROKMI SPOLUZALOŽILA. A DARÍ SA IM TO AJ VĎAKA PODPORE Z NÚDZOVÉHO FONDU EÚ PRE AFRIKU.

CIEĽOM NOVOZRIADENÉHO FONDU (VIAC V ROZHOVORE S KARLOU WURSTEROVOU Z REZORTU ZAHRANIČIA NA PREDOŠLÝCH STRÁNKACH ČASOPISU) JE OKREM INÉHO OBMEDZIŤ MOTIVÁCIU OBYVATEĽOV AFRIKY MIGROVAŤ DO EURÓPY, A TO PROSTREDNÍCTVOM PODPORY TAMOJŠIEHO PODNIKANIA A RASTU ZAMESTNANOSTI.

Férové oriešky

Spoločnosť Ten Senses a Nadácia Integra sa rozhodli pre nimi osvedčený recept z ich predošlých aktivít zameraných na roľníkov v Keni. „Miestnych farmárov udržateľným spôsobom zapájame do bio a fair trade reťazca v oblasti pestovania a spracovania makadamových orechov,“ vysvetľuje Jana Široká z Integry.

Podľa jej slov ich skúsenosti so samotným pestovaním makadamových sadeníc, ale aj s rozvojom férových vzťahov s farmármi, spracovaním ich produkcie, ako aj s jej umiestňovaním na svetové trhy, vytvorili dobrý predpoklad pre rozšírenie biznisu aj na pestovanie kešu orieškov. A teda pre ďalší pokles nezamestnanosti.

Mária Sliacka, tajomníčka Platformy mimovládnych rozvojových organizácií, do ktorej patrí aj Integra, podotýka, že orieškový projekt spolufinancovaný z Nudzového trustového fondu EÚ pre Afriku reaguje na vysokú nezamestnanosť. A práve vysoká nezamestnanosť je jednou z príčin migrácie ľudí zo subsaharskej Afriky. Podobné projekty tak môžu podľa Sliackej predísť migrácii.

Jana Široká ako výhodu fondu vyzdvihuje fakt, že prichádza s vyššími sumami, ktoré sú k dispozícii na jeden projekt. Kým klasické rozvojové projekty obvykle končia pri maximálne státisícoch eur, tu ide až o milióny. „Zameranie tejto pomoci je pritom predovšetkým na tvorbu ekonomických príležitostí,“ zdôrazňuje Široká.

Príkladom je aj samotný projekt Integry a jej partnerov, ktorý sa nezameriava len na sociálne znevýhodnené skupiny či prevenciu konfliktov, ako je tomu bežné pri klasických rozvojových projektoch. Jeho cieľom je čosi uchopteľnejšie aj pre bežného podnikateľa zo Slovenska. A to snaha „zabezpečiť dlhodobú spoluprácu ziskového podniku s miestnymi farmármi,“ vysvetľuje Široká.

Čo to znamená v praxi? Miestni farmári majú vďaka projektu príležitosť obnoviť staré či založiť nové farmy, čím sa zvyšuje a dlhodobo udržiava zamestnanosť v oblasti. Na otázku, ako sa dá zaistiť, aby pritom neboli uprednostnené záujmy biznisu z Európy, Široká odpovedá, že je nevyhnutné, aby sa stretli záujmy podnikateľov a lokálnej komunity. „Ak sa tak nestane, trvalo udržateľný rozvoj možný nebude,“ dodáva.

Fond zameraný na riziko

A ako to funguje? Fond, zjednodušene povedané, podporuje podnikateľov napríklad aj zo Slovenska, pri rozhodovaní či začať alebo nezačať podnikáť v prostredí, ktoré považujú za rizikovejšie.

V jeho prípade ide o krajiny Afriky, z ktorých niektoré (zďaleka však nie všetky, napokon, na tomto obrovskom kontinente ich je 54), sú politicky či ekonomicky nestabilné. No faktom je, že v mnohých z nich nejde vždy o vyslovene vyššie riziko než s akým sa môžu naši podnikatelia stretnúť v mnohých iných krajinách, ktorým sa pri tvorbe podnikateľských plánov nebránia.

„Mnohokrát tak môže ísť aj o predsudky či stereotypy,“ vysvetľuje Mária Sliacka z Platformy MVRO. Uvažovať o afrických krajinách ako o krajinách s biznis potenciálom je často neobvyklé. Riziko a jeho vnímanie tak neraz vychádza aj z neznalosti prostredia a chýbajúcej reálnej predstavy o miestnych podnikateľských príležitostiach.

Karla Wursterová zo sekcie ministerstva zahraničia, ktoré má v gescii spomínaný fond, priznáva, že hoci našincov podnikajúcich v týchto krajinách zatiaľ nie je toľko, akoby si na ministerstve želali, niekoľko aktivít už evidujú.

Ide o projekty, v ktorých sa snúbi rozvojová spolupráca so zapojením podnikateľských subjektov. „Môžem v tejto súvislosti spomenúť podporu africkým farmárom, využívanie solárnej energie v Afganistane, či pripravovaný vodohospodársky projekt v Moldavsku,“ upresňuje Wursterová.

Podľa Sliackej pritom môže k zníženiu podnikateľského rizika, či už reálneho alebo domnelého, podnikateľom prispieť spolupráca s mimovládami organizáciami. „Podľa informácií od podnikateľov, ktorí to v krajinách Afriky skúšajú, môže byť problémom napríklad nedostatok kvalifikovaného personálu pre určitý typ špecializácie,“ poukazuje Sliacka na príklad, v ktorom by mimovládky dokázali pomôcť firmám.

„Mimovládne organizácie v danom prostredí často pôsobia dlhodobo, poznajú tamojšie riziká, poznajú systém a navyše podporujú napríklad vzdelávacie programy, či odborné školy, ktoré môžu postupne vychovávať potenciálnych zamestnancov,“ vysvetľuje možnosti, ktoré takáto symbióza mimovládok a biznisu potenciálne ponúka.

Prekážky pri podnikaní

Podnikať v mnohých krajinách Afriky je pre miestnych ľudí náročné. A to aj napriek tomu, že doslova prekypujú iniciatívou, čo potvrdí každý, kto navštívil mestá ako je nigérijský megalopolis Lagos či kenské veľkomesto Nairobi.

Poukazujú na to aj dáta Svetovej banky, v subsaharskej Afrike sa nachádza len štvrtina malých podnikov v porovnaní s Áziou v pomere k veľkosti populácie, nehovoriac o krajinách OECD, medzi ktoré patrí aj Slovensko. Oproti nim je tých malých firiem len jedna osmina.

Podľa článku v britskom týždenníku The Economist je príčinou tohto stavu niekoľko. Počnúc slabou infraštruktúrou, po komplikované legislatívne prostre-

die. No ako jednu z najvyššie postavených príčin týždenník uvádza práve nedostatočný prístup miestnych k financiam. Skrátka, neraz sa ani na dobré nápady nenájdu finančné zdroje.

A práve aj tu nachádza priestor jedna z priorit Nudzového trustového fondu EÚ pre Afriku, do ktorého je Slovensko významným prispievateľom. Tou prioritou je rozvoj podnikania a zníženie tamojšej nezamestnanosti. Tak, aby ľudia mohli rozvíjať svoj biznis, vymaňovať sa z chudoby a tým znižovať populačný rast, zvyšovať svoju vzdelanosť a prispievať k rozvoju potenciálu spoločnosti, v ktorej žijú.

Slovenský príspevok

Slovensko podľa Karly Wursterovej dosiaľ prispelo do fondu jedným z najvyšších príspevkov na jedného obyvateľa. „Týmito konkrétnymi aktivitami tak demonštrujeme medzinárodnému spoločenstvu našu solidaritu s partnerskými krajinami,“ vysvetľuje Wursterová.

Mária Sliacka však poukazuje na slabé miesto nášho prístupu. Podľa nej len malá časť nášho príspevku – 600-tisíc eur – smeruje na aktivity, ktoré prispievajú k tvorbe pracovných miest a tým pomáhajú predchádzať migrácii, zatiaľ čo významne viac peňazí ide do takzvaného severoafriického okna.

Tie naše konkrétne do Líbye, kde už neriešia príčiny, ale dôsledky migrácie. „A tento pomer by mal byť opačný,“ hovorí Sliacka. „Prítom ak by sme viac investovali do riešenia príčin migrácie, znižovali by sa náklady na problémy súvisiace s veľkým počtom migrantov,“ uzatvára.

FOTOPRÍBEH

Od rozvojovej pomoci k spolupráci

DESAŤROČIE SLOVENSKEJ ROZVOJOVEJ SPOLUPRÁCE V SLOVÁCH A OBRAZOCH MAGAZÍNU PLATFORMY MIMOVLÁDNYCH ROZVOJOVÝCH ORGANIZÁCIÍ.

Slovensko iným krajinám pomáha už nejaký ten piatok. Začalo s tým dokonca skôr, než by sa väčšina z nás nazdávala. Veď vôbec prvú zahraničnú pomoc našichci poskytli stredoázijskému Kirgizsku už v 20- a 30-tych rokoch minulého storočia. Dejiny tej terajšej, modernej rozvojovej spolupráce Slovenska sa však začali písať až omnoho neskôr – v roku 2003.

Prečo práve vtedy? V tomto roku sme ako krajina prestali byť len prijímateľom pomoci a začali sme ju aj sami aktívne poskytovať. Najprv „pod dozorom“ Rozvojového fondu OSN (UNDP), až v roku 2007 vznikla Slovenská agentúra pre medzinárodnú rozvojovú spoluprácu (SAMRS), ktorá prevzala manažment slovenskej rozvojovky pod svoje krídla.

Vzniká magazín o rozvoji

Na novú realitu postupne zareagovali aj naše mimovládne rozvojové organizácie. To sú tie, ktoré uskutočňujú projekty vedené a spolufinancované spomínanou štátnou agentúrou SAMRS.

Napríklad hľbia studne v púštnych častiach Kene a stavajú školy v Iraku, pomáhajú obetiam živelných pohrôm na Haiti či Filipínach, podporujú rozvoj občianskej spoločnosti v Moldavsku. A ich prirodzenou potrebou bolo (a stále je) dať o svojich aktivitách vedieť aj ľuďom u nás doma na Slovensku.

Vtedy niekedy sa zrodila myšlienka založiť magazín „určený všetkým, ktorých zaujíma, čo sa deje za hranicami Slovenska a v rozvojových krajinách, ale aj tým, ktorí si myslia, že rozvojová pomoc nemá zmysel.“ Píše sa v jeho vôbec prvom vydaní z jari 2009 s témou čísla „Prečo rozvojová pomoc?“

Pomoc vs. spolupráca

Magazín dostal názov, ktorý zodpovedal vtedajšej predstave o našom pôsobení v krajinách globálneho Juhu – pokrstili sme ho Rozvojom pomocou. Boli to časy, kedy sme ešte s našimi chudobnejšími susedmi v Afrike či Ázii nespolu-pracovali, len sme im „pomáhali“.

K spolupráci s nimi sme sa dopracovali až neskôr. A to nielen v oficiálnych vládných dokumentoch – napríklad vo vládnjej stratégii rozvojovej SPOLUPRÁCE (veľké písmená vložené redakciou, pozn.) pre roky 2014 až 2018 –, ale aj v samotnom názve časopisu. Ten sa totiž štyri roky po uvedení prvého čísla zmenil na Rozvojovú spoluprácu.

A prečo na tom záleží? Posúďte sami – aký je rozdiel medzi pomocou a spoluprácou? Čo v sebe zahŕňa slovo pomoc a čo slovo spolupráca? Ktoré z nich hovorí o rovnocennom postavení a ktoré napovedá, že ktosi je v hierarchii hore a ktosi hore? To potom ovplyvňuje nielen vzťahy medzi krajinami, ale aj sebedovomie krajín, a) ktorým pomáhame alebo b) s ktorými spolupracujeme.

Časopis Rozvojová spolupráca, ktorý dnes v tejto podobe čítate poslednýkrát, to vzal do úvahy, o čom sa môžete presvedčiť aj v galérii titulných strán nášho časopisu od jeho vzniku po dnešok.

Platforma mimovládnych rozvojových organizácií

Platforma mimovládnych rozvojových organizácií (PMVRO) združuje 27 organizácií (20 riadnych členov a 7 pozorovateľov), ktoré pôsobia najmä v oblasti zahraničnej rozvojovej spolupráce, humanitárnej pomoci a globálneho vzdelávania na Slovensku. Zastupuje ich pri rokovaní so štátnymi inštitúciami a podporuje šírenie informácií o rozvojovej spolupráci a globálnych súvislostiach na verejnosti.

Riadni členovia:

- **ADRA – Adventistická agentúra pre pomoc a rozvoj**
web: www.adra.sk
- **C.A.R.D.O.**
web: www.cardo-eu.net
- **Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica**
web: www.zivica.sk
- **Centrum pre európsku politiku**
web: www.cep.sk
- **Človek v ohrození**
web: www.clovekvohrozeni.sk
- **eRko – Hnutie kresťanských spoločenstiev detí**
web: www.erko.sk

- **Evanjelická diakonia ECAV na Slovensku**
web: www.diakonia.sk
- **Magna Deti v núdzi**
web: www.magna.sk
- **Nadácia Habitat for Humanity International**
web: www.habitat-europe.org
- **Nadácia Integra**
web: www.integra.sk
- **Nadácia Pontis**
web: www.nadaciapontis.sk
- **NISPAcee**
web: www.nispa.org
- **PDCS**
web: www.pdcs.sk

- **SAVIO**
web: www.savio.sk
- **Slovenská humanitná rada**
web: www.shr.sk
- **Slovenská katolícka charita**
web: www.charita.sk
- **Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj**
web: www.sccd-sk.org
- **Slovenský Červený kríž**
web: www.redcross.sk
- **Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku**
web: www.sfpa.sk
- **Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety**
web: www.vssvalzbety.sk

Pozorovatelia:

- **Academia Istropolitana Nova**
web: www.ainova.sk
- **AIESEC Slovensko**
web: www.aiesec.sk
- **Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK**
web: www.fses.uniba.sk/
- **Karpatská nadácia**
web: www.karpatskanadacia.sk
- **Nadácia Milana Šimečku**
www.nadaciamilanasimecku.sk
- **Slovenský výbor pre UNICEF**
web: www.unicef.sk
- **Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce, Trnavská univerzita v Trnave**
www.fzsp.truni.sk

Osoby alebo organizácie, ktoré majú záujem o témy zahraničnej rozvojovej spolupráce a humanitárnej pomoci, zároveň však nespĺňajú kritériá členstva v Platforme MVRO, sa môžu stať členmi Klubu priateľov Platformy MVRPO. Prihlásiť sa dá prostredníctvom formulára, ktorý je uverejnený v sekcii Klub priateľov:

www.mvro.sk/sk/zapojte-sa/klub-priatelov

Vydala: Platforma mimovládnych rozvojových organizácií
Miletičova 7, 821 08 Bratislava, +421 2 20 44 52 55,
info@mvro.sk, www.mvro.sk
Bulletin bol vydaný v rámci projektu
„Budovanie kapacít rozvojových aktérov a zapájanie ďalších aktérov do rozvojovej spolupráce v kontexte medzinárodnej Agendy 2030“,
ktorý je financovaný zo zdrojov a SlovakAid.
Za obsah nesie zodpovednosť Platforma MVRO,
vyjadrené názory nemožno interpretovať ako stanovisko donora.

Autori: Stanislava Luppová a Peter Ivanič / Svet medzi riadkami
Grafika a dizajn: Katarína Cermanová

Platforma MVRO podpísala Kódex používania obrazových materiálov a podávania správ (www.mvro.sk/sk/kodexy/kodex).
Svoje komentáre a výhrady môžete poslať na: kodex@mvro.sk.